

Indhold

Baggrund	4
Generelt om forvaltningsplanerne.....	4
Stenstrup Skov	5
Juulgårdskoven	7
Poulinelund og Mira Mare	10
Rødskebølle Hundeskov	14
Iglemose Skov	16
Sofielund	18
Høje Bøge og Fruerskoven	22
Poul Smeds Mose	24
Christinedal Skov	26
Musefælden og Rottefælden (Caroline Amalielund)	29
Kobberbækskoven Nord og Syd	32
Nyborgvej	34
Stevneskoven	35
Gammel Hestehave og Hallind Skov	38
Christiansminde	42
Egenappe og Skovmølleskoven	45
Troldeskoven	48
Tyveskoven	51
Store og Lille Byhave.....	53
Byhavegård Skov	55
Vindebyøre Skov	57
Øvrige småskove og træbevoksede arealer	59

Skovenes placering og afgrænsning fremgår af 'Skovstrategi for de kommunale skove, Svendborg Kommune 2020.

Baggrund

Svendborg Kommune ejer 308 ha skov fordelt på 29 skove samt flere mindre træbevoksede arealer.

Byrådet har vedtaget en strategi for de kommunale skove. Strategien opstiller overordnede mål for udviklingen af skovene og principper for forvaltningen. Strategien indeholder også specifikke målsætninger for de enkelte skove, hvor de mange interesser er afvejet og prioriteret.

Byrådet ønsker at øge biodiversiteten i de kommunale skove og skabe bedst mulige rammer for naturoplevelser, motion og bevægelse, fordybelse og samvær. Skovene skal også bidrage til klimaindsatsen ved at lagre kulstof fra CO₂ og holde regnvandet tilbage.

På baggrund af skovstrategien er udarbejdet 50-årige forvaltningsplaner for hver skov. Her beskrives, hvordan den enkelte skov skal forvaltes for at nå strategiens målsætninger. De mindste skove og skovbevoksede arealer er beskrevet samlet.

Nogle af skovene er i dag præget af traditionel, produktionsorienteret skovdrift med ensartede bevoksninger. At gå fra produktionsorienteret skov til urørt skov og biodiversitetsskov kræver en omstilling.

Forvaltningsplanerne er langsigtede, da skove er langsomt voksende og sårbare økosystemer. Det kræver tid og kontinuitet i forvaltningen for at nå målene. Det er vigtigt at arbejde i takt med skovens dynamik og på en måde, hvor skovklimaet ikke ødelægges.

Forvaltningsplanerne er et styringsværktøj for kommunens medarbejdere, men det er også her, hvor man som borger kan se, hvad kommunen har planlagt på kort og langt sigt for den enkelte skov.

Generelt om forvaltningsplanerne

Forvaltningsplanerne beskriver indledningsvist den enkelte skov forstligt (historik, træarter og aldersfordeling), skovens særlige naturværdier og potentialer, kulturhistorie, rekreative forhold samt eventuelle særlige forhold i øvrigt.

Herefter følger afsnit med målsætningen for skoven og en beskrivelse af den fremtidige forvaltning af skoven. Tiltag, der skal gennemføres for at omstille skoven til urørt skov eller biodiversitetsskov, beskrives sammen med pleje af nøglebiotoper og kulturarv.

Omstillingstiltagene er nærmere beskrevet i en tilhørende manual.

Forvaltningsplanerne er udarbejdet på baggrund af skovkortene, der opdeler skovene i afdelinger ud fra bevoksninger (træart og alder).

Kommunens viden om naturindholdet i de enkelte skove udbygges løbende og hensyn hertil indbygges i forvaltningen af skovene i takt hermed.

Senest i 2030 foretages en evaluering af indsatser og resultater, og det vurderes, om der er behov for en revision af skovstrategien og forvaltningsplanerne.

I nogle af skovene har Miljøstyrelsen registreret 'naturmæssigt særlig værdifuld skov'. 'Naturmæssig særlig værdifuld skov' er skov med naturværdier, der rækker ud over det gennemsnitlige og almindelige. Det vil sige skov, som har særlig stor betydning for bevarelse af biologisk mangfoldighed i Danmark – forstået på både system-, arts- og genniveau. Det kan også være skov, som har anden særlig stor naturhistorisk værdi.

Stenstrup Skov

Beskrivelse af skoven

Stenstrup Skov er et træbevokset moseområde på 5,64 ha bestående af selvsået blandet løv (særligt ask og rødél) fra 70'erne og en indplantet Rødgranbevoksning i øst fra starten af 90'erne. I lysbrønde skyder selvfor yngelser af især ask op. Langs den vestlige skovkant er et lysåbent område på ca. 0,3 ha og det sydvestlige hjørne udgøres af en sø på cirka samme størrelse. Tværs gennem skoven holdes et ca. 20 m bredt bælte fri for høje træer af hensyn til luftledninger. Der er dog stadig lavstammet beplantning i bæltet.

Mod syd støder skoven op til industri, mod vest til privatejet sø og skovområde, mod nord og øst støder skoven op til marker.

Skovens forhistorie

Området har tidligere været dyrket som marker. Dyrkningen formodes at være ophørt som følge af områdets forsumpning, hvorefter skoven (med undtagelse af nåletræsbevoksningen i øst) har indfundet sig naturligt.

Beskyttet og registreret natur

Størstedelen af Stenstrup Skov er sumpskov/mose og omfattet af naturbeskyttelseslovens §3. Skoven rummer også en sø, der er omfattet af §3.

I skellet mod øst er et jorddige, der er omfattet af museumslovens §29a.

Naturpotentiale

Selvom skovens bevoksninger overvejende er ret unge, er der et stort, langsigtet naturpotentiale til stede på grund af træartsindhold, hydrologisk variation samt områdets størrelse og sammenhæng til privatejet sø og skovområde.

Potentialet kan udnyttes og fremmes gennem:

- Øgning af mængden af dødt ved gennem aktiv ringning.
- Aktiv indsats i skovens brynzone samt målrettet omstilling og drift af arealet i vest med henblik på lys- og blomsterkrævende insekter. I en stor del af skovens randzone er der muligheder for videreudvikling af landskabeligt værdifulde, artsrige skovbryn, dels pga. eksisterende kvaliteter i brynene og dels pga. god afstand til veje, haver og byggeri.
- Målrettet omstillingsindsats i de eksisterende bevoksninger.

Kulturhistorie

Ingen kendte.

Friluftsliv

Der er i øjeblikket ingen kendte friluftsserter forbundet med skoven.

Der findes ingen stier ind i skoven og ingen oplagte parkeringsmuligheder i nærheden heraf. Det vurderes at være muligt at etablere et spor, hvis ikke en egentlig sti, for at gøre skoven tilgængelig for offentligheden. Det vurderes endvidere muligt at etablere en parkeringsplads i nærheden af skoven.

Målsætning

Biodiversitetsskov: 5,6 ha.

Særlige forhold og problemstillinger

- Lokalplan – del af erhvervsområde.
- Kæmpe bjørneklo.
- Marken, der trænger sig på i øst og nord.

Forvaltning

Forvaltningen skal:

- Gennemføre tiltag, der fremmer udvikling af dødt ved (især stående, dødt ved) og hultræer svarende til ca. 10% af vedmassen.
- Pleje §3 arealer og beskyttet dige.
- Bekæmpe invasive arter.
- Den våde del af sumpskoven lades urørt.
- Den 20 meter brede bane under luftledningerne holdes lysåbne ved stævning i samarbejde med kommunens naturforvaltningsenhed.
- Holde de to lysåbne arealer åbne.
- Afvikle rødgranbevoksningen i øst til fordel for tilgroningsskov, men sikre at der stadig vil være enkelttræer af rødgran.
- Sikre og fremme udvikling af artsrige, varierede, landskabeligt værdifulde skovbryn langs alle skovens yderkanter samt indre skovbryn ved lysåbne arealer.
- Sikre tilgængeligheden til skoven ved at etablere sti eller spor igennem skoven.
- Sikkerhedsfælde i forhold til bygninger og evt. stier.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Juulgårdskoven

Beskrivelse af skoven

Juulgårdskoven omfatter ca. 13 ha – et tilplantet skovrejsningsareal på ca. 10 ha mod nord og et areal med tilgroningsskov mod syd på 2-3 ha. Skoven består af unge, ca. 20-årige, til dels blandede bevoksninger af bøg, eg og ask, douglasgran og lærk med indslag af spidsløn, småbladet lind, fuglekirsebær, rødel, ask, ær, birk og hvidtjørn. I en våd lavning omkring en grøft står en blanding af hvid- og rødel. Denne grøft har i sydøst forbindelse til en lysning med et dybt, gravet vandhul, omgivet af enkelte ege, ask, ær og selje-pil. Mod syd er en tilgroningsskov, der i dele har karakter af sumpskov, og som består af birk iblandet rødel og pil.

I den vestlige del indgår et åbent, græsklædt areal. Brynene udgøres mod nord i dele af rester af et gammelt levende hegn fra før tilplantningen, bestående af lave ege, hvidtjørn, slåen, selje-pil og andre arter af pil. Mod syd er plantet et bredt bælte af bl.a. roser og snebær.

Jordbunden er overvejende leret muld, præget af den tidligere landbrugsmæssige dyrkning. Floraen er endnu ret uudviklet.

Mod nord og vest grænser skoven op til åbent, intensivt dyrket landbrugsland, mod syd til Rantzausminde Skoles arealer med bygninger og idrætsplads mm. Mod øst støder skoven, adskilt af en drænggrøft op til de ligeledes kommunale skovarealer, Poulinelund.

Skovens forhistorie

Skoven er etableret ved skovrejsning i 1996 og nogle år frem på åben, hidtil dyrket mark af Svendborg Kommune. De nordlige 10 ha er etableret ved plantning, mens de sydlige 2-3 ha er lidt ældre tilgroningsskov på et ligeledes åbent, men udyrket markareal. Skovens form og afgrænsning mod vest og nord er bestemt af en eksisterende matrikelgrænse med grøft og levende hegn på plantningstidspunktet.

Beskyttet og registreret natur

Beskyttet og registreret natur

Vandløbet 'Vandløb fra Poulinelundskoven' er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3 og er målsat i statens vandområdeplaner. Juulgårdskoven rummer to vandhuller, der ligeledes er omfattet af §3.

Mod nord afgrænses Juulgårdskoven af et jorddige, der er omfattet af museumslovens §29a.

Skoven er levested for arter som: Springfrø og dværgflagermus.

Nøglebiotoper:

- Vandløbet fra Poulinelundskoven.
- Særlig værdifuldt skovbryn mod øst.

Naturpotentiale

Som en godt 20-årig skov plantet på tidligere dyrket mark er naturindholdet som udgangspunkt begrænset. Da skoven mod øst grænser direkte op til en eksisterende skov, Poulinelund vil skovtilknyttede arter herfra kunne indvandre til skoven.

Potentialet kan udnyttes og fremmes gennem:

- Højnelse af vandstandsforhold i lavninger og i skoven generelt.
- Øgning af mængden af dødt ved gennem aktiv ringning af enkelttræer.

- Aktiv indsats i skovens brynzone for sikring og videreudvikling af landskabeligt værdifulde, artsrige skovbryn, dels pga. eksisterende kvaliteter i brynene, dels pga. god afstand til veje, haver og byggeri.
- Måltrettet omstillingsindsats i de eksisterende bevoksninger.
- Pleje af lysninger og §3 arealer.

Kulturhistorie

Skoven rummer fire ikke fredede gravhøje.

Friluftsliv

I den vestlige del er et åbent, græsklædt areal, der anvendes til friluftsliv. Rantzausminde Skole anvender skoven i undervisningen, og der holdes anledningsvis arrangementer som o-løb i skoven.

Målsætning

Biodiversitetsskov: 12,8 ha.

Aktivitetszone: 12,8 ha.

Særlige forhold og problemstillinger

P.t. ingen.

Forvaltning

Hele skoven er udlagt til biodiversitetsdrift, herunder skovbrynsdrift med hensyntagen til hasselmus (og andre lys- og blomsterkrævende arter). På grund af skovens oprindelse og unge alder, regnes generelt med en omstillingsperiode på 30 år, hvorefter den videre forvaltning frem til foreløbig 2070 kan ske efter de generelle principper for biodiversitetsskov (hhv. almen drift og hasselmusdrift), som er beskrevet i manualen.

Forvaltningen skal:

- Gennemføre strukturhugst (variationsskabende hugst inklusiv ringning af stående træer) i stort set alle skovens unge og yngre bevoksninger, der kan bryde den ret ensartede og ensaldrende bevoksningsstruktur, Udover strukturel variation på bevoksnings- og træniveau sikres/bevares variation i træarter, ved at bevare en andel af bl.a. birk, elm, rødell, selje-pil, kirsebær, lind o.l. Lærk og douglasgran udtyndes stærkt.
- Gennemføre tiltag, der fremmer udvikling af dødt ved (især stående, dødt ved) og hultræer i alle bevoksninger svarende til ca. 10% af vedmassen.
- Sikre alle skovens vådområder og genoprette naturlige vandstandsforhold overalt hvor det er muligt. I hvilket omfang det vil være muligt at lukke den gennemgående grøft helt eller delvist skal undersøges nærmere. På det sydlige areal foretages ingen udgrøftning, men etableres en form for højt overløb til grøften mellem Juulsgårdskoven og Poulinelund, således at høj vandstand ikke fører til oversvømmelse af skolens sportsarealer.
- Sikre og fremme udvikling af artsrige, varierede, landskabeligt værdifulde skovbryn langs alle skovens yderkanter.
- Sikre at skovens fortidsminder beskyttes mod skader fra eksempelvis kørsel, kævleudtrækning, ridning, mountainbikekørsel o.l.
- §3 arealer plejes.
- Bevoksninger af selje-pil og grå-pil bevares og holdes solbeskinnet (af hensyn til iris).
- Slånehegn i nordvest bevares (af hensyn til potentiel gulhale).
- Lysning i den vestlige del af skoven plejes ved høslæt for at fremelske en blomsterrig flora til gavn for dagsommerfugle.
- Sikre tilgængeligheden til skoven ved at bevare og vedligeholde ønskede stisystemer.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier.

- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Poulinelund og Mira Mare

Beskrivelse af skovene

Poulinelund og Mira Mare (samt Juulgårdskoven), der under ét også kaldes Rantzausmindeskovene omfatter ca. 43 ha.

Poulinelund udgør alene 29 ha, og består overvejende af løvskov i form af:

- Unge egeplantninger (anlagt efter renafdrift af nåletræ og iblandet andre, til dels selvsåede løvtræarter som bøg, fuglekirsebær, ær, vortebirk, rødæl mm.),
- Unge, uensaldrende, blandede løvskovsbevoksninger af bl.a. ær, bøg, elm og navr mm.,
- 90-110 årige egebevoksninger med indblanding og underskov af bl.a. ær, bøg, hassel
- 30-110 årige bevoksninger af bøg og ær.
- En lille holm med ca. 200-årige ege og 170-årige bøge.
- Varierede, 40-60 årige blandskove af ær, bøg og ask, samt af ask, ær, elm, hassel og hybridasp.
- Desuden er der en ensartet bevoksning af godt 30-årig rødgran og en lille bevoksning af ung sitkagran.

I underskoven indgår bl.a. bøg, ær, ask, hassel, alm. hæg og kristtorn.

Skovbrynene er smalle, men artsrige og varierede med bl.a. hassel, hvidtjørn, ask, bøg, ær, navr, eg (bl.a. flere gamle ege), fuglekirsebær, bævreasp. Mod øst indgår desuden flere gamle, hule stødskudsask, skovabild, alm. hæg, navr og rødæl.

Terrænet falder nogenlunde jævnt ca. 8 meter fra nord til syd. Skoven har 10–15 mindre og overvejende våde lavninger (både permanente og temporære vande), hvoraf flere givetvis er råstofgrave (tørve- samt ler- og især mergelgrave) fra før år 1800.

Jordbunden er overvejende leret muld med bl.a. hvid anemone, skovstar, akselblomstret star, arter af brombær, skovmærke, hulrodet lærkespore, bingelurt og mosebunke samt alm. gedeblad. I flere af lavningerne ses bl.a. gul iris og vandrøllike.

Poulinelund grænser mod syd til et villakvarter, hvis haver støder helt op til skoven. Mod øst støder skoven, adskilt af en drængrøft, op til de ligeledes kommunale skovarealer, Juulgårdskoven. Mod nordvest og øst grænser skoven op til åbent, intensivt dyrket landbrugsland og mod nord til udyrkede arealer.

Særlige træer: 200 år gamle ege og bøge.

Miljøstyrelsen har registreret skovbrynene mod øst og ind mod Juulgårdskoven som naturmæssigt særlig værdifuld skov (skov med historiske driftsformer/egedomineret skov) samt den centrale bevoksning af gamle ege og bøge (bøgedomineret skov).

Mira Mare (afd. 53a) er en lille, isoleret beliggende skovholm på 0,50 ha. Den er domineret af 100-120 årig bøg (ca. 25 stk.) med birk, fuglekirsebær og i randen østrigsk fyr og sitkagran. Underskoven består af bl.a. bøg, ask, ær, taks, snebær, alm. hæg, hassel og kristtorn. Bundfloraen domineres af ramsløg. Desuden forekommer bl.a. haveguldnælde, arter af brombær og alm. gedeblad.

Den sydligste del består af en ung, nytyndet plantning af eg, lind, ask, ær, navr med selvsået selje-pil.

Mira Mare er på alle sider omgivet af bymæssig bebyggelse med haver helt op til skoven.

Skovenes forhistorie

Poulinelunds østlige størstedel er på Videnskabernes Selskabs kort fra 1780 vist med højskovssignatur, mens den vestlige del er vist som mark eller åbent land. Skoven blev indfredet (indhegnet med gærder) som fredskov i begyndelsen af 1800-tallet.

Poulinelund hørte tidligere under Hvidkilde, i en kort periode under en anden privat ejer indtil den i 2012 blev erhvervet af Svendborg Kommune. Skoven havde indtil da overvejende været drevet som en typisk, privatejet fynsk produktionsskov med udgrøftning og almindelig skovdrift.

Højryggede agre i den nordlige halvdel af skoven vidner om tidligere rydning og dyrkning. Agrene kan være fra perioden middelalder til ind i 1700-tallet, men må være opgivet og sprunget i skov inden indfredningen i begyndelsen af 1800-tallet, eftersom denne del af arealet er vist med højskovssignatur på Videnskabernes Selskabs kort fra 1780.

På målebordsbladene fra 1890 og 1939 er skoven vist som ren løvskov, bortset fra de lave arealer langs østsiden, der er vist som eng eller mose. På senere 4cm-kort er omkring en tredjedel af skoven vist med nåleskovssignatur. Størstedelen af disse nåleskavsarealer er afviklet efter år 2000 og erstattet af eg og blandet løvskov, pletvis som tilgroningskov.

Mira Mare er en rest af den park, der hørte til landstedet Mira Mare, hvis hovedbygning blev revet ned i 1987. Mira Mare blev erhvervet af Svendborg Kommune i 1985.

Beskyttet og registreret natur

Vandløbet 'Vandløb fra Poulinelund' er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3 og er målsat i statens vandområdeplaner. Poulinelund rummer flere vandhuller og mindre moseområder i tilknytning hertil, der ligeledes er omfattet af §3.

Mod nord afgrænses Poulinelund af et jorddige, der er omfattet af museumslovens §29a.

Poulinelund er levested for arter som: Springfrø, iris, kejserkåbe, aftenpåfugleløje, grønspætte, skovsneppe, broget fluesnapper, ravn og musvåge, hvid og gul anemone, lærkesporer.

Nøglebiotoper:

- Vandløb fra Poulinelund.
- Særligt værdifulde skovbryn mod øst og vest.
- 200 år gamle ege og bøge.
- Rig skovbundsflora (hvid anemone og lærkesporer).
- Levested for kejserkåbe.
- Vandhul, der er levested for springfrø.

Naturpotentiale

Poulinelund har, trods en høj andel af helt unge plantninger, et umiddelbart stort naturpotentiale på grund af en stor aldersvariation. Der er flere træer over 100 år, bl.a. flere 100-120årige bevoksninger af eg og bøg samt en holm med ca. 200-årige ege og 170-årige bøge. Desuden er der flere gamle enkeltege og andre gamle træer i brynene. Flere bevoksninger er forholdsvis varieret blandskov af bl.a. bøg, ask, ær, elm, navr, hassel, asp mm.

Skoven er forholdsvis hårdt drænet, men har et stort og hurtigt forløst naturpotentiale ved især højnet vandstand gennem lukning af grøfter.

Potentialet kan udnyttes og fremmes gennem:

- Retablering af vandstandsforhold i lavninger og skoven generelt.
- Øgning af mængden af dødt ved gennem aktiv ringning.

- Aktiv indsats i skovens skovbrynzone. I stort set hele skovens randzone er der særdeles gode muligheder for sikring og videreudvikling af landskabeligt værdifulde, artsrige skovbryn, dels pga. eksisterende kvaliteter i brynene.
- Måltrettet omstillingsindsats i de eksisterende bevoksninger.
- Pleje af stikanter og lysninger.

Kulturhistorie

Poulinelunds prioriterede kulturhistoriske elementer:

- Højryggede agre.
- En fredet gravhøj.
- To granitsteler fra Hvidkildes ejertid ved den nordlige indgang til skoven.
- Traceet fra den i 1954 nedlagte Svendborg-Faaborgjernbane skærer gennem skovens nordlige del.
- En gammel skolesti fører gennem skoven fra gården Skovsbo ved indgangen i nord til skolen sydvest for skoven.

Friluftsliv

Skovens stiforbindelser bruges i høj grad af den cyklende, løbende og gående lokalbefolkning som grøn korridor og bindeled mellem forskellige byområder. Øhavsstien fører igennem skoven på traceet fra den nedlagte jernbane og hovedstien nord herfor. Poulinelund rummer både en bålplads og en shelterplads.

Rantzausminde Skole anvender skoven i undervisningen og der holdes anledningsvis arrangementer som o-løb i skoven.

Målsætning

Poulinelund

Urørt skov: 13,3 ha.

Biodiversitetsskov: 15,5 ha.

Stillezone: 10,9 ha.

Selvom rødliste- og habitatdirektivsarten hasselmus ikke umiddelbart er registreret i Poulinelund, lægges der vægt på, at forvaltningen af især skovbrynene er til gavn for denne potentielle art.

Det er et mål at bevare skovens udstrakte system af højryggede agre for eftertiden.

Den østlige del af Poulinelund er målsat som stilleskov pga. naturværdier samt afstanden til store veje og andre støjkilder.

Mira Mare

Biodiversitetsskov: 0,5 ha.

Særlige forhold og problemstillinger

Poulinelund

- Højryggede agre i skoven (se ovenfor).
- Gennemløbende afvandingsgrøfter, som skal opretholdes af hensyn til skovens naboer.
- Del af egebevoksningen i afdeling 86a er udset som mulig skovbegravelsesplads.
- I sydøst (88d) ligger i en lille råstofgrav en ældre losseplads.

Forvaltning

Poulinelund

To områder på sammenlagt godt 9 ha af skoven blev udlagt som urørt skov i 2013 i forbindelse med certificeringen. På disse arealer foretages supplerende indgreb for at

genoprette vandstand og fremskynde dannelsen af dødt ved. I egebevoksningerne ringes især ær.

Yderligere 5 ha er udpeget til urørt skov med en omstillingsperiode på fem år frem til 2025. Disse arealer omstilles med typisk ét indgreb med strukturhugst i løvskov. Den resterende rødgranbevoksning afvikles på nær enkelttræer og mindre holme og overlades til naturlig tilgroning.

Den øvrige ca. 20 ha af skoven er helt overvejende udlagt til biodiversitetsdrift. På disse arealer regnes generelt med en omstillingsperiode på 10 eller 20 år og for de yngste plantninger på 30 år. Derefter kan den videre forvaltning frem til foreløbig 2070 ske efter de generelle principper for almen biodiversitetsskov og skovbryndsdrift, som beskrevet i manualen. Den centrale del af skoven med rig skovbundsflora med bl.a. hvid anemone drives med prioritering heraf. Sitkagran afvikles helt som led i omstillingen.

Forvaltningen af Poulinelund skal:

- Gennemføre strukturhugst (variationsskabende hugst inklusiv ringning af stående træer) i stort set alle skovens unge og yngre bevoksninger. Udover strukturel variation på bevoksnings- og træniveau, sikres/bevares variation i træarter, ved at bevare en andel af indblandede, især hjemmehørende træarter, som bl.a. birk, elm, rødæl, seljepil o.l.
- Afvikle den sidste regulære bevoksning af (ung) sitkagran (90a) og størstedelen af den nu godt 30-årige rødgranbevoksning (88a) til fordel for tilgroningskov.
- Gennemføre tiltag, der fremmer udvikling af dødt ved (især stående, dødt ved) og hultræer i alle bevoksninger svarende til ca. 10% af vedmassen.
- Sikre alle skovens vådområder og genoprette naturlige vandstandsforhold overalt, hvor det er muligt. Der foretages som hovedregel ikke opgravning og oprensning af vådområder.
- Bevare den rige skovbundsflora med hvide anemoner og lærkesporer i den centrale del af skoven (84a, d og e samt 89a).
- Sikre og fremme udvikling af brede artsrige, varierede, landskabeligt værdifulde skovbryn langs alle skovens yderkanter, bl.a. ved frihugst af ege og andre markante træer og buske i de eksisterende bryn og ved at udvide bredden gennem aktiv bryndrift, som beskrevet i manualen.
- Sikre og synliggøre skovens fortidsminder og kulturspor. Især de højryggede agre beskyttes mod skader fra eksempelvis kørsel, kævleudtrækning, ridning, mountainbikekørsel o.l.
- Rester af hegning fjernes.
- Bevare brede lysstillede kanter langs skovveje og stier. På udvalgte steder (især levested for kejserkåbe) slås med redskaber, der afslår helstrået og materialet fjernes.
- Bevoksninger af selje-pil og grå-pil bevares og holdes solbeskinnede af hensyn til iris.
- Opvækst af skov-elm bevares af hensyn til potentiel bestand af det hvide w.
- Solbeskinnede brombærkrat bevares (nektarkilde for kejserkåbe).
- Pleje 2-3 lysninger og lysbrønde ved høslæt for at fremelske en blomsterrig flora til gavn for dagsommerfugle.
- Pleje §3 arealer og beskyttede diger.
- Sikre tilgængeligheden til skovene ved at bevare og vedligeholde ønskede stisystemer.
- Nedlægge/stoppe vedligeholdelsen af uønskede stier af hensyn til dyrelivet.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier, veje og bebyggelse.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Forvaltningen af Mira Mare følger principperne for biodiversitetsskov og manualens anvisninger herfor.

Rødskebølle Hundeskov

Beskrivelse af skoven

Rødskebølle Hundeskov er en plantet skov på 5,63 ha, som er rejst i to etaper.

Den østlige del af skoven er anlagt som egeplantage på landbrugsjord omkring år 2004. Denne gennemskæres af en vej tilhørende genbrugsstationen, hvilket gør skovstykket øst herfor (ca. 0,7 ha) utilgængelig. Den vestlige del af egeplantagen (ca. 1,5 ha) er indhegnet som en del af hundeskoven.

Den vestlige del af Rødskebølle Hundeskov består af plantet blandet løvtræ (fortrinsvis eg) fra 2018, og mellem denne del af skoven og egeplantagen findes et åbent græsareal på ca. 0,7 ha med enkelte plantede æbletræer. Det åbne areal holdes ved græsslåning.

I den nordlige del af skoven er indhegnet en hvalpeskov, og der er anlagt en læskabende pavillon midt i hundeskoven med udsigt over græsarealet.

I nord og syd af skoven er nordøst-sydvestgående læhegn bevaret. Det samme er et nordvest-sydøstgående plantebælte/læhegn mellem græsarealet og egeplantagen. Det nordlige læhegn kan spores på luftfoto tilbage til 1945 og er formegentlig meget ældre. Det sydlige kan spores tilbage til starten af 90'erne og plantebæltet i midten af skoven til midten af 90'erne.

I den vestlige kan af skoven ligger en sø og der løber en grøft langs det nordlige læhegn.

Skoven grænser op til Odensevej mod vest, mark/ubebygget grund mod nord og vest og mod genbrugsstationens oplagsplads/jorddepot mod syd.

Skovens forhistorie

På høje og lave målebordsblade og frem til 2005 fremgår gården Ulgaard/Ullegaard af kortene. Denne var beliggende i det nordvestlige hjørne af skoven. Ved Svendborgmotorvejens anlæggelse blev gården fjernet.

Skoven er rejst på gammel landbrugsjord. Egeplantagen i øst blev anlagt det sidste år af Ullegårds tid. Denne blev kendt som Rødskebølle Skov - senere Genbrugsskoven, ved genbrugsstationens anlæggelse. Den vestlige del af skoven blev plantet som et kommunalt projekt med tilskud fra Friluftsrådet.

Beskyttet og registreret natur

Søen i vest er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3.

Naturpotentiale

Selvom skovens bevoksninger overvejende er ret unge er der et langsigtet naturpotentiale til stede på grund af træartsindhold og hydrologisk variation. Den vestlige del af skoven er våd til fugtig, mens den østlige del er væsentlig tørrere.

Potentialet kan udnyttes og fremmes gennem:

- Øgning af mængden af liggende dødt ved.
- Aktiv indsats i skovens brynzone samt målrettet drift af arealer med henblik på lys- og blomsterkrævende insekter. Der er muligheder for sikring og videreudvikling af landskabeligt værdifulde, artsrige skovbryn, dels pga. eksisterende kvaliteter i brynene som gamle læhegn og dels pga. god afstand til veje, haver og byggeri. Græsarealet i skovens midte kan drives med hensyn til insekter.

Kulturhistorie

Der er ikke registreret kulturspor.

Friluftsliv

Skoven bruges flittigt af hundeluftere. Der kendes ikke til andre brugere.

Målsætning

Biodiversitetsskov: 5,6 ha.

Aktivitetszone: 5,6 ha.

Særlige forhold og problemstillinger

- Hegn, led og låger omkring skoven og hvalpesektionen skal holdes ved lige, så de løse hunde ikke risikere at løbe ud på den befærdede Odensevej.
- Hunde – og særligt hvalpe kan forsvinde ud af syne i områder med højt græs.
- Forekomst af kæmpe bjørneklo på arealet – særligt i den østlige del.
- Lokalplan 526 er gældende for området.

Forvaltning

Forvaltningen skal:

- Gennemføre tiltag, der fremmer udvikling af dødt ved (især liggende, dødt ved) og hultræer i alle bevoksninger svarende til ca. 10% af vedmassen.
- Sikre og fremme udvikling af artsrige, varierede, landskabeligt værdifulde skovbryn langs skovens yderkanter samt indre skovbryn mellem græsareal og egebevoksning.
- Græsarealet skal plejes for at fremelske en blomsterrig flora.
- Græsarealet og hvalpeskoven skal tilgodese behovet for overblik over løse hunde.
- Pleje §3 sø i den vestlige del.
- Bekæmpe kæmpe bjørneklo.
- Sikre tilgængeligheden til skoven ved at bevare og vedligeholde ønskede stisystemer.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier og veje.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Iglemose Skov

Beskrivelse af skoven

Iglemose Skov er et langstrakt, varieret skovområde på 7,12 ha, som strækker sig fra Forberedende Grunduddannelse Svendborg (FGU) på Hellegårdsvej/Tipsvænget til Egely på Skovsbovej. Dermed forbinder Iglemose Skov de privatejede skove, Engene og Egebjergmose, syd for Skovsbovej med de grønne områder vest for SG-husets idrætsanlæg og den kommunale skov Sofielund, nord for Johs. Jørgensens vej.

Skoven består i nord (omkring og nord for Iglemosen) af blandet løvskov fra slut 90'erne-starten af 0'erne, opstået ved naturlig tilgroning efter dyrkningsophør. Hegnet ud mod Hellegårdsvej består af tjørn og hassel. I den sydligste ende af denne nordlige skovdel er plantet hhv. rødgran og bøg i starten af 90'erne. Denne har til ikke været tyndet siden, hvorfor skovstykket i dag er meget mørkt og uigennemtrængeligt.

Skovens midte består af plantede nåletræskulturer, nordmannsgran i den nordlige del og rødgran i den sydlige, fra begyndelsen af 90'erne samt af selvsået blandet løvtræ fra starten af 0'erne på den østlige side af nåletræsbevoksningerne.

Den sydlige del af skoven er bundet sammen med den midterste ved en plantning af nordmannsgran fra 2016-2017. Herudover består den sydligste del af skoven fra vest mod øst af: kirsebær, plantet nordmannsgran med birk, selvsået blandet løv (toppen af skråningen) og plantet ædelgran (bunden af skråningen), samt plantet rødgran længst mod øst, grænsende op til et gammelt hasselhegn. Alle plantninger i denne sydlige del af skoven lader til at være foretaget i slut 80'erne-start 90'erne, med undtagelse af kirsebærrene i vest, som synes etablerede på det ældst tilgængelige luftfoto fra 1945.

Mod øst går skoven over i blomsterrig græsland, der bl.a. er levested for markfirben. Mod vest grænser skoven op til marker i omdrift.

Skovens forhistorie

Indtil tilplantningen påbegyndtes i slutningen af 80'erne- starten af 90'erne, blev arealet dyrket. Den ældste del af skoven synes at være det sydvestligste hjørne, hvor der allerede var kirsebærtræer i 1945 (set på luftfoto), sandsynligvis som følge af ophørt råstofgravning i en tidligere grusgrav (lave målebordsblade).

Beskyttet og registreret natur

Skoven rummer Iglemosen, som består af en sø og et moseområde. Herudover findes et vandhul/sø, der ligeledes er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3.

Skoven med lysåbne arealer er levested for arter som: Markfirben og springfrø.

I skovens sydøstligste skel er registreret et dige, der er omfattet af museumslovens § 29a.

Nøglebiotoper:

- Vandhul, levested for springfrø.
- Sydskråning med lysåbne områder, levested for markfirben.

Naturpotentiale

Selvom skovens bevoksninger overvejende er ret unge, er der et stort, langsigtet naturpotentiale til stede på grund af områdets beliggenhed og tilstødende arealer, træartsindholdet, det stærkt kuperede terræn samt skovens søer og moser. Skoven udgør en vigtig spredningskorridor mellem flere større skovarealer.

Potentialet kan udnyttes og fremmes gennem:

- Retablering af vandstandsforhold i lavninger og skoven generelt. Herunder genåbning af Vandløb fra Hellegård, som løber gennem området.
- Aktiv indsats i skovens brynzone samt målrettet drift af lysåbne arealer med henblik på lys- og blomsterkrævende insekter. I stort set hele skovens randzone er der gode muligheder for sikring og videreudvikling af landskabeligt værdifulde, artsrige skovbryn, dels pga. eksisterende kvaliteter i brynene og dels pga. god afstand til veje, haver og byggeri. Mellem skovens tre dele (nord, midt og syd) er der store åbne arealer, som giver særdeles gode muligheder for sikring og videreudvikling af lysåben skovnatur samt indre skovbryn.
- Ved afdrift af nåletræskulturterne kan plantes blandet løv.
- Ved inddragelse i skoven af de lysåbne arealer mellem de tre skovafdelinger (nord, midt og syd) kan sammenhængen i skoven øges og funktionen som en grøn spredningskorridor styrkes. Dette kan gøres ved drift og plantning.

Kulturhistorie

Der er ingen registrerede fortidsminder eller kulturarvsarealer.

Friluftsliv

Det er muligt at parkere ved FGU Svendborg på Tipsvænget.

Kommunens rekreative sti "Grøn Kløver" går igennem skoven.

FDF Svendborg holder til i kanten af den nordlige del af skoven, op mod Hellegårdsvej, og andre frivillige foreninger holder til (og holder heste) på arealet op til den midterste og sydligste del af skoven.

Målsætning

Biodiversitetsskov: 7,1 ha.

Særlige forhold og problemstillinger

- Lokalplan – område ved Hellegårdsvej.
- Området anvendes af FGU Svendborg, Svendborg FDF og andre frivillige foreninger.
- Der er plantet træer på arealet og tyndet i nåletræsbevoksningerne uden driftafdelingens kendskab.

Forvaltning

Forvaltningen skal:

- Drifte skoven efter aftale med områdets brugere.
- Pleje §3 arealer og beskyttet dige.
- Afvikle de, nu 30-40årige nåleskovsbevoksninger til fordel for løvskov, men sikre at der stadig vil være holme og enkelttræer af nåletræarterne.
- Sikre alle skovens vådområder og genoprette naturlige vandstandsforhold, hvor det er muligt.
- Sikre og fremme udvikling af artsrige, varierede, landskabeligt værdifulde skovbryn langs skovens yderkanter samt indre skovbryn ved lysåbne arealer.
- Pleje og forynge eksisterende hegn gennem tynding og stævning.
- Øge sammenhængen i skoven ved inddragelse i skoven af de lysåbne, afgræssede arealer mellem de tre skovafdelinger (nord, midt og syd) gennem udvidelse/etablering af træbevokset areal omkring disse.
- Sikre lysåbne arealer til markfirben på den sydlige skråning.
- Lysåbne arealer plejes ved høslæt og afgræsning for at fremelske en blomsterrig flora til gavn for dagsommerfugle.
- Sikre tilgængeligheden til skoven ved at bevare og vedligeholde ønskede stisystemer og vanderrute.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier, veje og bebyggelse.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Sofielund

Beskrivelse af skoven

Sofielund er med sine ca. 45 ha en af de største, sammenhængende, kommunalt ejede skove. Skoven består overvejende af unge og mellemaldrende – 30-80 årige bevoksninger af bøg og ær samt ask og blandskov af ær, bøg og ask, hvor askene ofte er død eller svækkede af askesyge.

Brynene er stedvis artsrige med bl.a. hassel, hvidtjørn, ask, bøg, ær, eg (stedvis ældre enkelt-ege), fuglekirsebær, gråpoppe og hybridasp. Desuden er der bræmmer og partier med rødæl og ellesump i og langs randen af flere af de nedennævnte, våde lavninger. Den ældste bevoksning er en nu ca. 100-årig egeplantning. Desuden er der flere, ret ensartede bevoksninger af 40-70årig gran (overvejende rødgran med mindre arealer med sitkagran), samt mindre arealer med douglasgran, lærk, thuja og ædelcypres. I underskoven indgår bl.a. bøg, ær, ask, hassel, alm. hæg og kristtorn.

Terrænet er forholdsvis højtliggende med et småpuklet, uregelmæssigt relief med en maksimal højdevariation indenfor skoven på ca. 9 meter. Skoven har mange – 20-30 mindre og overvejende våde lavninger (både permanente og temporære vande), hvoraf flere givetvis er råstofgrave (tørve- samt ler- eller mergelgrave) fra før år 1800, samt et helt nygravet vandhul. Langs flere af lavningerne ses tydelige pløjekanter. Flertallet af disse lavninger er efterfølgende søgt afvandet med dybe grøfter.

Jordbunden er overvejende leret muld med bl.a. hvid anemone, skovstar, akselblomstret star, arter af brombær, skovmærke og mosebunke. I lavningerne ses bl.a. gul iris og storer.

Sofielund er mod syd og øst omgivet af veje. I vest og nord er der åbent land og grønne opholdsområder.

Særlige træer: Store douglasgran langs skovvejen.

Skovens forhistorie

På Videnskabernes Selskabs kort fra 1780 er størstedelen af den kvadratiske del af skoven vist med højskovssignatur, det nordvestligste hjørne som krat og et område lidt større end afd. 68 som mark. Skoven blev indfredet (indhegnet med gærder) som fredskov i begyndelsen af 1800-tallet og fik ved den lejlighed sin udpræget kvadratiske form. Senere, omkring 1990, blev to markarealer på knapt 4 ha vest for skoven og et smalt areal på 1,5 ha mellem skoven og Ryttervej mod øst lagt til skoven og tilplantet med hhv. nordmannsgran og eg.

Skoven hørte under Hvidkilde indtil 2008, hvor den blev erhvervet af Svendborg Kommune i forbindelse med byudviklingsprojektet Tankefuld. Skoven havde indtil da været drevet som en typisk, privatejet fynsk produktionsskov med udgrøftning og almindelig skovdrift.

Højryggede agre i den østlige del af skoven vidner om tidligere rydning og dyrkning. Agrene kan være fra perioden middelalder til 1700-tallet, men må være opgivet og sprunget i skov inden indfredningen i begyndelsen af 1800-tallet, eftersom denne del af arealet er vist med højskovssignatur på Videnskabernes Selskabs kort fra 1780. De højryggede agre er særlig tydelige i skovens sydøstlige hjørne med højdeforskelle mellem agerryg og -ren (rende) på omkring 1 meter. På målebordsbladet fra 1890 er skoven vist som ren løvskov, mens der på udgaven fra 1939 er nåleskovssignatur flere steder.

Gamle rodkager og vedrester fra ældre bøge på skovbunden flere steder vidner om at skoven blev hårdt ramt af stormfaldet i 1967. Flere af disse arealer er i dag bevokset med overvejende selvsået ær (ahorn), iblandet ask og bøg.

Beskyttet og registreret natur

Sofielund rummer mange vandhuller og mindre moseområder/skovsumpe, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3.

Skoven omkranses af et jorddige, der er omfattet af museumslovens §29a.

Sofielund er levested for arter som: Hasselmus, forårsfereje, stor vandsalamander, springfrø, dværgflagermus, sydflagermus, grønspætte og sort eger.

Nøglebiotoper:

- Levested for hasselmus.
- Vandhuller, der er levested for forårsfereje, stor vandsalamander og springfrø.
- Skovsumpe og sammenhæng mellem disse.

Naturpotentiale

Selvom skovens bevoksninger overvejende er ret unge, og der aktuelt kun findes ret få enkelttræer, der er ældre end 100 år, er der et stort, langsigtet naturpotentiale til stede på grund af træartsindhold, forekomst af mange lavninger og hydrologisk variation samt dokumenterede artsforekomster.

Potentialet kan udnyttes og fremmes gennem:

- Retablering af vandstandsforhold i lavninger og skoven generelt.
- Øgning af mængden af dødt ved gennem aktiv ringning.
- Aktiv indsats i skovens brynzonen samt målrettet omstilling og drift af arealer med henblik på hasselmus og lys- og blomsterkrævende insekter. I stort set hele skovens randzone er der særdeles gode muligheder for sikring og videreudvikling af landskabeligt værdifulde, artsrige skovbryn, dels pga. eksisterende kvaliteter i brynene og dels pga. god afstand til veje, haver og byggeri.
- Målrettet omstillingsindsats i de eksisterende bevoksninger.
- Målrettet hasselmusedrift.

Kulturhistorie

Prioriterede kulturhistoriske elementer:

- Højryggede agre i den østlige halvdel af skoven. De er særlig tydelige i den sydøstlige del af afd. 72a.
- To fredede gravhøje.
- En stenkiste (underføring af grøft under skovvejen).
- To granitsteler fra Hvidkildes ejertid ved den østlige indkørsel til skoven.

Friluftsliv

Der er anlagt en parkeringsplads i den østlige del af skoven ved indkørslen fra Ryttervej. Som et led i byudviklingsprojekt Tankefuld er der anlagt legeplads og opført shelter, madpakkehus og toilet i skoven. I skoven er en handicapvenlig hovedsti og et netværk af mindre stier. Skoven besøges hyppigt af lokale skovgæster, motionister og hundeluftere, men er også et yndet udflugtsmål for andre af byens borgere grundet parkeringsmulighederne, det gode stisystem og de mange faciliteter. Der afholdes jævnligt små arrangementer som o-løb, politihundetræning o.a. i skoven.

Målsætning

Urørt skov: 11,4 ha.

Biodiversitetsskov: 33,1 ha.

Stillezone: 8,5 ha.

Det er et mål at bevare skovens særligt tydelige system af højryggede agre for eftertiden.

Sofielunds nordøstlige del er målsat som stilleskov i sammenhæng med udlæg til urørt skov.

Særlige forhold og problemstillinger

- Hasselmus.
- Højryggede agre.
- Vandløb, der afvander arealer uden for skoven.
- Lokalplan 601.

Forvaltning

Da rødliste- og habitatdirektivsarten hasselmus flere gange er registreret i Sofielund, er der lagt særlig vægt på målrettet forvaltning for denne art, der om nogen kan opfattes som ansvarsart for Svendborg Kommune.

Tre områder på sammenlagt 5,63 ha af skoven blev udlagt som urørt skov i forbindelse med certificeringen. På disse arealer foretages supplerende indgreb for at genoprette vandstand og fremskynde dannelsen af dødt ved. På de arealer, der også er udset til hasselmusdrift, foretages yderligere indgreb for at fremme kratdannelse og lysåbenhed, som beskrevet i manualen.

Yderligere 6,26 ha er udpeget til urørt skov med en omstillingsperiode på fem år frem til 2025. Disse arealer omstilles med typisk ét indgreb med strukturhugst i løvskov og generelt afvikling af nåleskov på nær enkelttræer og mindre holme. Sitkagran afvikles helt.

Den øvrige del af skoven er helt overvejende udlagt til biodiversitetsdrift, heraf knap 14 ha til almen biodiversitetsdrift og 17 ha til biodiversitetsdrift med særligt fokus på hasselmus (og andre lys- og blomsterkrævende arter). På disse arealer regnes generelt med en omstillingsperiode på 10, stedvis 20 år, hvorefter den videre forvaltning frem til foreløbig 2070 kan ske efter de generelle principper for biodiversitetsskov (hhv. almen biodiversitetsdrift og hasselmusdrift), som er beskrevet i manualen.

Et græsningsareal på ca. 3,5 ha med artsrigt, hasselmusegnet bryn er etableret i 2019 efter afdrift af en rødgranbevoksning. Etableringen af brynet og den nye randbevoksning sikres med slæt o.l. efter behov i omstillingsperioden frem til 2030 og derefter med hasselmusdrift og almen biodiversitetsdrift samt græsning i perioden frem til foreløbig 2070.

Forvaltningen skal:

- Gennemføre strukturhugst (variationsskabende hugst inklusiv ringning af stående træer) i stort set alle skovens unge og yngre bevoksninger, der kan bryde den ret ensartede og ensaldrende bevoksningsstruktur. Udover strukturel variation på bevoksnings- og træniveau sikres variation i træarter, ved at bevare en andel af bl.a. birk, elm, rødel, selje-pil o.l.
- Afvikle de regulære, nu 40-60årige nåleskovebevoksninger til fordel for tilgroningskov, åbne naturtyper og anden løvskov, men sikre at der stadig vil være holme og enkelttræer af nåletræarterne, bortset fra sitkagran, der helt skal udfases i skoven.
- Gennemføre tiltag, der fremmer udvikling af dødt ved (især stående, dødt ved) og hultræer i alle bevoksninger svarende til ca. 10% af vedmassen.
- Sikre alle skovens vådområder og genoprette naturlige vandstandsforhold overalt, hvor det er muligt. Der er dog mindst én gennemløbende grøft, som må opretholdes. Flere sidegrøfter, herunder dybe grøfter, der afdræner mindre lavninger, vil kunne lukkes. Der foretages som hovedregel ikke opgravning og oprensning af vådområder med mindre dette er af hensyn til vandhulsfaunaen.

- Partier med våde skovsumpe lades urørt, mens de mere tørre skovsumpe kan holdes lysåbne ved stævning.
- Sikre og fremme udvikling af artsrige, varierede, landskabeligt værdifulde skovbryn langs alle skovens yderkanter samt indre skovbryn ved lysåbent areal.
- Hensyn til hasselmus prioriteres højt. Sikre hurtig omstilling til hensigtsmæssig og målrettet forvaltning til gavn for hasselmus indenfor nøglebiotop, jfr. manualens forskrifter.
- Sikre og synliggøre skovens fortidsminder og kulturspor. Især de højryggede agre beskyttes mod skader fra eksempelvis kørsel, kævleudtrækning, ridning, mountainbikekørsel o.l. I dele af skoven, navnlig i den sydøstligste del af afd. 72, hvor agrene er tydeligst, kan det overvejes at undlade hugst og ringning således at overskoven holdes tæt og mørk samt at foretage aktive tiltag med rydning af underskov o.l. for at sikre synligheden af agrene.
- Lysninger og lysbrønde plejes ved høslæt og afgræsning for at fremelske en blomsterrig flora til gavn for dagsommerfugle.
- Bevare bevoksninger af selje-pil langs skovveje og holde dem solbeskinnede af hensyn til potentiel iris.
- Bevare solbeskinnede brombærkrat (nektarkilde).
- Pleje §3 arealer, beskyttede diger og fredede fortidsminder.
- Sikre tilgængeligheden til skoven ved at bevare og vedligeholde ønskede stisystemer.
- Nedlægge/stoppe vedligeholdelsen af uønskede stier af hensyn til dyrelivet.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier, veje og bebyggelse.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Høje Bøge og Fruerskoven

Beskrivelse af skovene

Høje Bøge omfatter i alt 5,78 ha. Den består af fire små adskilte skovlodder, opsplittet af store vejanlæg. Terrænet er stærkt præget af ældre og yngre råstofgravning og af de store vejanlæg i 1960'erne. Skoven domineres af bøg, dels ca. 170-årig bøg iblandet eg, dels ca. 100-årig og 130-årig og yngre bøg iblandet eg, vortebirk, ask og rødeg med underskov og opvækst af bøg, ask, fuglekirsebær, selje-pil, ær, elm og vortebirk og kristtorn. Især i den sydvestlige holm en del dødt ved.

Fruerskoven omfatter 0,51 ha. Skoven er en ca. 55-årig plantning af bøg iblandet ask, eg, fuglekirsebær, vortebirk og avnbøg med opvækst af ær, elm, fuglekirsebær, hyld og kristtorn. Skoven er indhegnet mod øst, vest og syd og har én adgangssti i nordsiden.

Høje Bøge og Fruerskoven er på alle sider omgivet af veje og bymæssig bebyggelse.

Skovenes forhistorie

Høje Bøge har været et skovbevokset og meget markant højdedrag. Stednavnet Høje Bøge kendes fra 1425 som HoyBøghe. I 1800- og 1900-tallet blev arealerne stærkt præget af grusgravning, byggeri og i særdeleshed af bygningen af Svendborgsundbroen og de tilhørende vejanlæg i 1963-66. Mindre dele er ældre skov fra 1800-tallet, men størstedelen er etableret på råstofgravet bund i 1900-tallet.

Videnskabernes Selskabs kort fra 1780 viser højskov i området. Skovområderne (Høje Bøge og Fruerskoven) tilhørte kirken i middelalderen og efter reformationen til Sørup-Skt. Jørgen Præstekald, indtil arealerne i 1875 blev erhvervet af Svendborg Kommune.

Fruerskoven havde allerede siden vandboringer i 1866 været en vigtig kildeplads for byens vandforsyning.

Beskyttet og registreret natur

Den sydvestlige skov rummer et vandhul, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3.

Naturpotentiale

Naturpotentialet er begrænset pga. skovstørrelsen og vejanlæggene, men er især knyttet til egne og de øvrige gamle træer samt mængden af dødt ved i den sydvestlige del af Høje Bøge.

Kulturhistorie

Høje Bøge

Svendborg Kommune købte skoven i 1875. Høje Bøge blev den jævne befolknings udflugtssted, og der blev anlagt spadserestier, opsat borde og bænke og bygget restauration samt musikpavillon. I 1930'erne byggede man stadion på bekostning af heraf og udflugtsaktiviteterne forsvandt. Høje Bøge trak store folkemængder til politiske møder, gymnastikopvisninger, basarer og meget mere. Det var især byens voksende arbejderbefolkning, der søgte ud til Høje Bøge. Her holdt Socialdemokratiet og arbejderbevægelsen grundlovsmøder. Siden 1963 har skoven været splittet i fire mindre dele af Sundbrovejen og dens tilkørsler.

Prioriterede kulturhistoriske elementer:

- Lav stensætning af ukendt alder ved indgangen til Høje Bøge fra Skovvej.
- Spadserestier.

Fruerskov

Fruerskov er rester af en større skov. Skoven blev solgt til kommunen i 1875. Skoven fik stor betydning som vandleverandør til Svendborg. Skovens høje beliggenhed i forhold til byen

sikrede et ordentligt tryk i vandledningerne og der var rigeligt med vand så byen kunne have to springvand.

Der er ingen registrerede kulturhistoriske elementer.

Friluftsliv

Høje Bøges to sydlige småskove er stort set utilgængelige og den nordvestlige del er domineret af en nedlagt grusgrav og vinterplads for lystbåde. Nord for stadion er der stadig plads til at lege under bøgene, og det dramatiske landskab og snoede stier giver et lille glimt af, hvad Høje Bøge var engang. Denne del af skoven bruges flittigt.

Målsætning

Høje Bøge

Biodiversitetsskov/Æstetiske skov: 5,8 ha.

Aktivitetszone: 5,0 ha.

Fruerskoven

Biodiversitetsskov/Æstetisk skov: 0,5 ha.

Skovene skal stadig kunne leve op til stednavnet Høje Bøge. Derfor er skovarealerne målsat som højstammeskov.

De to største skovholme er målsat som aktivskov, mens Fruerskoven og de to mindste holme ikke er målsat til friluftsmål pga. deres ringe størrelse.

Særlige forhold og problemstillinger

- Oplagsplads for lystbåde m. m. i en del af den tidligere grusgrav i den vestligste del af området.
- Problemer med omfattende brug af skovarealerne som losseplads for haveaffald m. m. for de omliggende ejendomme.
- Sikkerhedsproblematik i forhold til gamle træer, nu og i fremtiden ud mod vejene og den omliggende bebyggelse.

Forvaltning

Forvaltningen skal fremme og sikre præget af højstammeskov, bøgedomineret skov. Skovens ege prioriteres dog højest og holdes frihugget for påtrængende naboer og opvækst.

Forvaltningen skal:

- Gennemføre strukturhugst (variationsskabende hugst inklusiv ringning af stående træer) i stort set alle skovens unge og yngre bevoksninger, der kan bryde den ret ensartede og ensaldrende bevoksningsstruktur, Udover strukturel variation på bevoksnings- og træniveau sikres/bevares variation i træarter, ved at bevare en andel af bl.a. birk, elm, rød, selje-pil o.l.
- Sikre tilgængeligheden til skovene ved at bevare og vedligeholde ønskede stisystemer i skovarealerne udlagt til aktivskov samt etablere stier, hvor dette ønskes i de øvrige skovarealer.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier, veje og bebyggelse.
- Etablere sløringsplantning omkring bådoplagspladsen (medmindre denne nedlægges og flyttes til en anden placering).
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Poul Smeds Mose

Beskrivelse af skoven

Poul Smeds Mose er et lille skovområde på ca. 4 ha. Skoven er ung og etableret som en blanding af plantninger og tilgroningsskov fra midten af 1960'erne og frem. Skoven består af unge, helt overvejende plantede bevoksninger af eg, bøg, rødel, navr, lind, fuglekirsebær, ask, hassel, hvidtjørn med selvsået vortebirk, selje-pil, storbladet elm og ær.

Skoven afgrænses mod nord af jernbanen til Odense og mod syd af den dybe banegrav fra den i 1954 nedlagte Fåborg-Svendborg jernbane og i øvrigt af bebyggelse (villakvarterer). Centralt i området ligger Beredskab Fyns Uddannelsescenter (brandskolen).

Skovens forhistorie

Størstedelen af området er en tidligere mose, der efter tørvegravning blev anvendt som losseplads indtil 1960'erne. Området er efterfølgende dækket med fyldjord og tilplantet med rødgran, eg og andet løvtræ. I dele desuden naturlig tilgroning.

Beskyttet og registreret natur

Ingen arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens §3.

Naturpotentiale

Forhistorien som losseplads og træernes lave alder – 10-60 år – medfører at potentialet er begrænset på kort sigt.

Til gengæld er der god mulighed for på langt sigt at udvikle en varieret, træartsrig, lysåben skov med gode levesteder og rekreative kvaliteter for beboerne i nærområdet.

Kulturhistorie

Kulturspor:

- Traceet til den nedlagte Faaborgbane, som afgrænser Poul Smeds Mose mod syd. En del af traceet ligger på private arealer.

Der er ingen kendte fortidsminder.

Friluftsliv

Den lille skov fungerer i dag som et grønt åndehul, primært for lokale beboere.

Målsætning

Biodiversitetsskov: 4,1 ha.

Særlige forhold og problemstillinger

- Forhistorien som losseplads viser sig flere steder i jordbundens indhold af forskelligt affald.
- Forekomst af invasive arter, bl.a. kæmpe- el. japansk pileurt, have-guldnælde og clematis (skovranke).

Forvaltning

Forvaltningen skal sikre en gunstig udvikling som alders- og artsvarieret biodiversitetsskov, herunder udvikle brede skovbryn og dybkronede, markante enkelttræer for fremtiden. Hovedvægten lægges på at fremme en lysåben, pletvis egedomineret løvblandskov med lysninger.

Forvaltningen skal:

- Umiddelbart er regnet med en omstillingsperiode til biodiversitetsdrift på 10 år (indtil 2030), hvor det sidste nåletræ på nær småholme og enkelttræer af rødgran afvikles og nyplantningerne af eg, skovfyr mm. bringes igennem og 2-3 strukturhugster foretages.
- Rødgranbevoksningen i 2f har således en del iblandet løvtræ, som fremmes ved afvikling af størstedelen af granerne.
- Alle sitkagraner i skoven fældes eller ringes.
- De efterfølgende 40 års drift tager sigte på fortsat at skabe og sikre strukturel variation på bevoksnings- og træniveau gennem frihugst af enkelttræer af eg og af bl.a. birk, lind, kirsebær, rødæl, selje-pil o.l.
- Desuden fremmes brynudviklingen ved i brynzonen især at fjerne skyggetræarter, herunder nåletræer og ær og begrænse andelen af elm og bøg.
- Pleje lysning og etablere indre skovbryn.
- Sikre tilgængeligheden til skoven ved at bevare og vedligeholde ønskede stisystemer.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier og bebyggelse.
- Bekæmpe invasive arter.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Christinedal Skov

Beskrivelse af skoven

Christinedal Skov er en lille (4,15 ha), men landskabeligt værdifuld, løvtrædomineret skov i bakket terræn omkring den dybtkløftede, slyngede Christinedalsbæk. Den nordlige del af skoven er en smuk gammel bøgeskov.

Skoven domineres af bøg, dels ca. 100-årige og yngre bevoksninger og dels holme af godt 200-årige bøge iblandet eg. Skovens yngste dele er plantninger af hhv. bøg, lind og avnbøg og af eg (antagelig hollandsk herkomst). Jordbunden er overvejende muld; i dele frodig med bl.a. hvid anemone, vorterod, dansk/plettet ingefær og hulrodet lærkespore. Ved bækken ses bl.a. strudsvinge.

I det åbne bryn mod vest står enkelte gamle ege, bøge og gråpoppe. Skoven nærmest vandløbet er i dele ret varieret blandskov af rødell, ask, bøg, fuglekirsebær, ær, elm med kristtorn, selvsået taks og vedbend. Enkelte af rødellene bærer præg af tidligere stævning. Selve Christinebækken er vandrig og har på grund af terrænfaldet (ca. 10 meter) og det storstenede leje nogle efter danske forhold meget fine fysiske kvaliteter.

Skoven er omgivet af vej i nord og nordøst og i øvrigt af bebyggelse med haver, der grænser helt op til skoven.

Særlige træer: I skovbrynet mod nordvest findes stor østrigsk fyr og gamle egetræer.

Miljøstyrelsen har registreret den sydlige del af skoven som naturmæssigt særlig værdifuld skov (blandskov og vådbundsskov).

Skovens forhistorie

Skoven blev indfredet (indhegnet med gærder) som fredskov i begyndelsen af 1800-tallet og tilsyneladende drevet forstligt med plantninger af bøg, eg og nåletræ (rødgran, østrigsk fyr og senere lærk), om end med et vist lystskovspræg nærmest bækken. Der er stadig enkelte træer (eg og bøg) fra 1817, som antagelig er plantet. Bortset fra en enkelt gammel østrigsk fyr og en bevoksning af lærk fra 1950'erne, er nåletræerne nu afløst af løvtræ.

Skoven var indtil udbygning af Svendborg By i anden halvdel af 1900-tallet omgivet af åbne marker.

Beskyttet og registreret natur

Christinedalsbækken er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3 og er målsat i statens vandområdeplaner.

Nøglebiotoper:

- Christinedalsbækken på grund af dets fysiske kvaliteter.

Naturpotentiale

Den terrænmæssige variation, vandløbet og forekomsten af flere 100-200 årige træer giver nogle særlige muligheder for at sikre, understøtte og udvikle naturværdier i skoven, selvom den er lille.

Navnlig giver det særlige, afvekslende og fugtige skovmiljø omkring bækken gode levesteder. Flere steder er der spor af tidligere væld langs bækken. Kvaliteten kan forbedres ved lukning af de korte stikgrøfter og ved udlægning af sten og grus i det lidt oprensingsprægede bækkeleje.

Kulturhistorie

Christinedal hørte oprindeligt under Baroniet Lehn. I 'Baroniet Lehns Skovdistrikt 1862 – 1911' kan man læse: *"Det tillades indtil videre spadserende at færdes på gangstierne i denne skov, der fra gammel tid delvis er betragtet som lystskov."*

Skoven har stadig karakter af lystskov.

I 1869 blev der etableret 8 ørreddamme ved opstemninger af bækken og kilderne i tilknytning til denne. Dambrugene blev nedlagt få år efter, men der er stadig spor af dæmningsanlæg i den sydlige del af skoven.

Prioriterede kulturhistoriske elementer:

- De befæstede spadserestier (vidner om skovens lange historie som lystskov).
- Indgangspartiet fra Kogtvedvej med de to granitsteler (vidner om tilhørsforhold til Hvidkilde).
- Skovens indramning med stengærde.

Der er ingen kendte fortidsminder i skoven.

Friluftsliv

Skoven er et fornemt eksempel på en lille lystskov med mange fine naturoplevelser og et afvekslende stiforløb med gode udsigter over Svendborg Sund. Stien gennem skoven forbinder baglandet med kysten og er meget benyttet af hundeluftere og gående skovgæster fra lokalområdet.

Målsætning

Urørt skov: 4,2 ha.

Stillezone: 4,2 ha.

Skoven er målsat som urørt skov på grund af stor variation i terræn, vandstand og træalder.

Skoven er målsat som stillezone på grund af skovens beliggenhed, størrelse og stimæssige infrastruktur.

Særlige forhold og problemstillinger

- Sikkerhedsproblematik i forhold til gamle træer, nu og især i fremtiden ud mod Kogtvedvej i nord og desuden mod bebyggelsen og haverne langs især vestsiden af skoven.
- Forekomst af den invasive art, haveguldnælde samt Vinca, spredt med haveaffald.
- Begrænset vandføring i tidligere væld langs bækken. Formodentlig pga. generel vandstandssænkning i oplandet.

Forvaltning

Skoven lige omkring bækken kan overgå til urørt skov efter ringning af enkelte ær. Den øvrige del af skoven, der især er præget af unge og yngre, plantede bevoksninger (bøg, eg, lærk) omstilles til urørt skov i løbet af den afsatte 5-årige periode. Dette kan ske med ét indgreb med strukturhugst i underskov og i de unge bevoksninger, som vil opbryde den ensartede, plantningsprægede struktur og fremme udviklingen af levesteder.

Forvaltningen skal sikre en hensigtsmæssig omstilling til alders- og artsvarieret urørt skov, herunder:

- Understøtte den frie vandløbsdynamik i bækken ved udlægning af sten og grus og i øvrigt friholde vandløbet for oprensningstiltag fremover, under hensyn til vandløbsloven og målopfyldelse i forhold til statens vandområdeplaner.
- Sikre at skovens gamle træer, især træer fra før år 1900 bevares længst muligt.

- Gennemføre tiltag, der kan bryde den ensartede og ensaldrende bevoksningsstruktur, herunder gennemføre strukturhugst (variationsskabende hugst) i de unge og yngre plantninger (1b, c, d, j) der kan sikre overgang til urørt skov i løbet af omstillingsperioden (dvs. inden udgangen af 2025). Udover strukturel variation på bevoksnings- og træniveau sikres/bevares variation i træarter, ved at bevare en andel af bl.a. birk, elm, rødæl, selje-pil o.l. Arter som ær og lærk prioriteres dog lavere end de øvrige løvtræarter.
- Gennemføre tiltag, der fremmer strukturel variation og dødt ved (især stående dødt ved) og hultræer i de 50-100 årige bevoksninger.
- Sikre og synliggøre kulturspor.
- Bevare skovens præg af 'lystskov'.
- Sikre tilgængeligheden til skoven ved at bevare og vedligeholde ønskede stisystemer.
- Nedlægge/stoppe vedligeholdelsen af uønskede stier af hensyn til dyrelivet.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier, veje og bebyggelse.
- Bekæmpe invasive arter.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

På grund af forholdene vil der også efter endt omstilling til urørt skov kunne være behov for lejlighedsvis indgreb, især i brynene - men uden at fjerne ved fra skoven, og desuden:

- Sikkerhedsindgreb langs vej- og bygningsnære rande.
- Enkelttræssikring – friholdelse af naturmæssigt og landskabeligt særlig værdifulde enkelttræer, navnlig ege, for påtrængende opvækst o.l. gennem frihugst og ringning.
- Friholdelse af stier for væltede træer o.l.

Publikums adgangs- og færdselsmuligheder opretholdes uændret.

Musefælden og Rottefælden (Caroline Amalielund)

Beskrivelse af skovene

Skovene Musefælden og Rottefælden, der under ét også kaldes Caroline Amalielund, omfatter i alt 14,18 ha. Skovene ligger i et dybt dalstrøg omkring den vandrige, slyngede Trappebæk.

Skoven i den lave del omkring bækken er varieret, 50-140årig og yngre blandskov af rødel og ask med ær, bøg, hassel, alm. hæg, pil, elm og fuglekirsebær. De fleste gamle aske er dog døde eller fældet og fjernet. På højere bund og på dalsiderne dels bevoksninger, holme og enkelttræer af uensaldrende, 100-150årig og op til ca. 200-årig bøg og eg, dels yngre (20-60årige) plantninger af bøg, lærk, eg (antagelig hollandsk herkomst), iblandet bl.a. fuglekirsebær. Desuden unge bevoksninger af bøg fremkommet ved selvfor yngelse og supplerende plantninger, hvor de fleste overstandere er fjernet.

Skoven er overvejende omgivet af bymæssig bebyggelse; mod sydøst grænser skoven til det åbne område omkring Ørkild Voldsted.

Særlige træer: 200-årige ege.

Miljøstyrelsen har registreret en stor del af skovene som naturmæssigt særlig værdifuld skov (blandskov og vådbundsskov) samt en mindre del som egedomineret skov.

Skovenes forhistorie

Som de fleste af skovene i kommunen hørte arealet under kronen indtil det store krongodssalg i 1764, hvor det blev købt af en gruppe privat ejere. I 1829, formelt 1833 overtog foreningen 'Svendborg Skovejere' ('Skovkassen') skoven og ejede den sammen med Kobberbækskov, Troldeskoven, Tyvekrogen, Egenappeskov og Store og Lille Byhaveskov indtil 1972, hvor foreningen blev nedlagt og Svendborg Kommune overtog arealerne.

Skoven tjente som lystskov for byens borgere allerede fra begyndelsen af 1800-tallet. I 1870'erne anlagde 'Svendborg Bys Forskønnelseskomite' stier og broer i skoven, således at funktionen som lystskov kunne underbygges. I 1884-85 opførtes sommerteateret/traktørstedet og i 1895 musiktribunen i Rottefælden. På Videnskabernes Selskabs kort fra 1780 indgår Muse- og Rottefælden sammen med Kobberbækskov Nord i et større sammenhængende skvområde. I forbindelse med udskiftningen i 1796-1806 blev skovene indskrænket til dalstrøgene og i 1818 (?) udlagt og indfredet som fredskov. Det resterende skovareal på den høje, dyrkbare bund blev efterfølgende ryddet og opdyrket. På målebordsbladet fra 1890 er skovene vist med løvskovs- og engsignatur.

Navnet 'Rottefælden' kan spores i kilderne tilbage til 1731, mens fællesnavnet 'Caroline Amalielund' blev givet i forbindelse med et besøg af den daværende kronprins og kronprinsesse i 1829. Dette navn slog dog ikke rigtig an blandt byens borgere, og de folkelige navne er fastholdt.

Beskyttet og registreret natur

Trappebækken er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3 og er målsat i statens vandområdeplaner. De lavt liggende arealer omkring vandløbet er som sumpskov/mose omfattet af naturbeskyttelseslovens §3. Mod nord i Musefælden er et mindre overdrev og en eng med væld på skrånende terræn ligeledes omfattet af §3.

Skoven er levested for arter som: Grønspætte, vandstær, isfugl, bjergvipstjært, det hvide W, guldhale og kejserkåbe.

Nøglebiotoper:

- Trappebækken og artsrig aske-/ellesump langs vandløbet.
- Den nordlige del af Musefælden med et mindre overdrev i mosaik med en vældpåvirket eng med bl.a. maj-gøgeurt.
- Slåenkrat i kanten af overdrevet, levested for guldhale.
- Skovbryn mod sydøst ind mod Ørkild Voldsted, levested for Det hvide W.

Naturpotentiale

Området har stort naturpotentiale som følge af den terrænmæssige variation, den varierede, artsrige skov og samspillet med den naturligt slyngede, vandrige Trappebæk. Det særlige, afvekslende og fugtige skovmiljø omkring bækken rummer gode levesteder for særlige arter af bl.a. mosser og svampe.

Kulturhistorie

Rottefældeskoven er sammen med Høje Bøge og Christiansminde Svendborgs bynære lystskove, hvor borgerne har søgt frihed, frisk luft og fornøjelser.

Med sin bynære beliggenhed blev Rottefældeskoven allerede i 1820'erne et sted, hvor svendborgenserne søgte hen for at nyde friluftsliv og fornøjelser. Op gennem 1800-tallet blev skoven gradvist gjort mere tilgængelig med anlæg af spadserestier, flere broer over Trappebækken og bedre adgangsveje. Der kom udskænkning og senere sommerteater, dansepavillon og musiktribune.

Prioriterede kulturhistoriske elementer:

- Teaterbygningen og musiktribunen, et gammelt skov-etablisement.
- De befæstede spadserestier (vidner om skovens lange historie som lystskov).
- Stenkisterne og broerne over bækken.
- Øst-vestgående dige i den nordvestlige del af skoven.
- Pleje af Trappebækken – levende kulturhistorie.
- Spor efter tidligere regulering af bækkens løb i form af 'død å'

Der er ingen kendte fortidsminder.

Friluftsliv

Skovenes størrelse og form, samt sammenhængen med Ørkild Voldsted og Kobberbækskoven Syd, gør området ideelt til anvendelse som grøn korridor og stiforbindelse så vel som besøgsmaal. Stierne i skovene benyttes intensivt af hundeløbere, turgående og løbere fra lokalområdet.

Der er gode parkeringsmulighed ved kulturhuset (Rottefældeteateret).

Målsætning

Urørt skov: 10,7 ha.

Biodiversitetsskov: 1,5 ha.

Stillezone: 6,4 ha.

Ca. 0,7 ha er målsat som lysåben natur, herunder Trappebækken, i den nordlige del af Musefælden (afd. 10r).

Musefælden er målsat som stillezone pga. områdets størrelse og karakter.

Særlige forhold og problemstillinger

- Op mod vejdæmningen med Tvedvej er som led i kommunens klimatilpasning anlagt et slusesystem, således at området kan fungere som regnvandsbassin i skybrudssituationer.

- Henkastning af haveaffald fra naboejendommene.

Forvaltning

Ca. 3 ha af skoven i den centrale del af dalen blev allerede udlagt som urørt skov i forbindelse med certificeringen i 2015. På disse arealer foretages supplerende indgreb (ringning af stående træer, især ær) for at fremskynde dannelsen af dødt ved.

Yderligere 6,35 ha er udpeget til urørt skov med en omstillingsperiode på fem år frem til 2025. Disse arealer omstilles med typisk ét indgreb med strukturhugst.

Den del af skoven, der er udlagt til biodiversitetsdrift (ca. 1,5 ha i afd. 11, på skrænten vest for vejen til Rottefældeteateret), omstilles i løbet af 10 år til brynorienteret biodiversitetsdrift med 1-2 indgreb (ved udtynding af især skyggetræarter i underskoven og bevaring af gamle træer, især ege), hvorefter den videre forvaltning frem til foreløbig 2070 kan ske efter de generelle principper for biodiversitetsskov, som er beskrevet i manualen.

Trappebækengen, engområdet i den nordlige del af Musefælden (afd. 10r), plejes fortsat som orkideeng med høslæt og fjernelse af det afslåede materiale.

Forvaltningen skal sikre en hensigtsmæssig omstilling til og forvaltning som alders- og artsvarieret urørt skov og biodiversitetsskov herunder:

- Sikre at skovens gamle træer bevares længst muligt, herunder sikre friholdelse af naturmæssigt og landskabeligt særlig værdifulde og potentielt værdifulde unge enkelttræer, navnlig ege, for påtrængende opvækst o.l. gennem frihugst og ringning.
- Skabe strukturel variation gennem strukturhugst (variationsskabende hugst inklusiv ringning af stående træer) i skovens unge og yngre, plantede bevoksninger og selvsåninger (dvs. især afd. 10a, e, f, h og 12b, c, d, e). Udover strukturel variation på bevoksnings- og træniveau sikres/bevares variation i træarter, ved at bevare en andel af bl.a. birk, elm, rødæl, selje-pil o.l.
- Fremme udvikling af dødt ved (især stående, dødt ved) og hultræer i bevoksninger udlagt til urørt skov og biodiversitetsskov svarende til ca. 10 % af vedmassen. Det vil især være relevant med ringning af ær og bøg, hvorimod ask pga. den igangværende askesyge ikke røres.
- Skabe naturlig hydrologi i aske-/ellesumpene.
- Bevare skovbrynet mod Voldstedet med små skov-elm og lysåben kant mod stien (afslået materiale fjernes).
- Slåen og mirabel i Musefælden bevares og sikres lys af hensyn til sommerfugle.
- Den vældprægede eng holdes lysåben under hensyn til planter og insekter.
- Bevare skovens præg af 'lystskov'.
- Sikre tilgængeligheden til skovene ved at bevare og vedligeholde de ønskede stiforbindelser.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier, veje og bebyggelse.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Kobberbækskoven Nord og Syd

Beskrivelse af skovene

Kobberbækskoven Nord og Syd er to adskilte skove på hhv. 1,78 og 0,89 ha i dalstrøget eller kløften med den vandrige Kobberbæk. Afstanden mellem dem er ca. 400 meter. Bækken har, især i den nordlige del, fine fysiske kvaliteter med godt fald og gennemgående stor vandføring i et gruset bækleje med store sten.

Kobberbækskoven Nord

Skoven i den nordlige del er på dalsiderne en åben, stærkt udtyndet, formmæssigt varieret bevoksning af op til 170-årige bøge og i dalbunden omkring vandløbet en smal ellesump af høje, gamle rødell og ask. I den sydlige del en tæt holm ca. 190-årige ege iblandet bøg og elm. Underskov af selvsået og, især i den østlige del, plantet bøg.

Den nordlige skov er mod nord, vest og øst omgivet af bymæssig bebyggelse og mod syd af privatejet skov i bækdalen.

Særlige træer: 190-årige ege.

Miljøstyrelsen har registreret størstedelen af skoven som naturmæssigt særlig værdifuld skov (bøgedomineret skov).

Kobberbækskoven Syd

Den sydlige skov er en noget tør, dræningspræget, op til 120-årig elleskov med vådere, vældprægede ellesumppartier. Enkelte rødelle bærer præg af tidligere stævning, men flertallet er enstammede. Enkelte stammer er døde og knækkede. I underskoven indgår bl.a. ask, fuglekirsebær, ær, elm, alm. hæg, benved, alm. hyld, hassel og ribs.

Det sydlige skov ligger i det åbne dalstrøg øst for Ørkild Voldsted.

Miljøstyrelsen har registreret størstedelen af skoven som naturmæssigt særlig værdifuld skov (blandskov og vådbundsskov).

Skovenes forhistorie

På Videnskabernes Selskabs kort fra 1780 indgår den nordlige skov (Kobberbækskoven Nord) sammen med Muse- og Rottefælden i et større sammenhængende skovområde, vist med højskovssignatur. Skovene blev begrænset til dalstrøgene ved udskiftningen 1796-1806 og efterfølgende indfredning i 1818. På målebordsbladet fra 1890 er Kobberbækskoven Nord vist med løvskovs- og engsignatur. Kobberbækskoven Syd er hverken vist som skov eller krat på Videnskabernes Selskabs kort fra 1780 eller på målebordsbladet fra 1890. På det sidstnævnte er arealet vist som eng med et reguleret vandløb med træer langs kanten. På Luftwaffes flyfoto fra 1944 fremtræder arealet som skov.

Fra 1829 og frem til Svendborg Kommune erhvervede arealerne i 1972, tilhørte Kobberbækskoven sammen med bl.a. Caroline Amalielund, Troldeskoven, Tyvekrogen, Egenappeskov, Store og Lille Byhaveskov foreningen 'Svendborg Skovejere' ('Skovkassen').

Beskyttet og registreret natur

Kobberbækken, der løber gennem begge skove, er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3 og er målsat i statens vandområdeplaner. Lille Kobberbæk, som løber til Kobberbækken, i den nordlige skov og ellesumpen i den sydlige skov er ligeledes omfattet af §3.

Nøglebiotoper:

- Kobberbækken på grund af vandløbets fysiske tilstand.

- Ellesumpen i den sydlige skov.

Naturpotentiale

Samspelet mellem vandløbet og skovvegetationen med de tilbageværende gamle træer rummer et særligt potentiale, selvom skovene er små. Navnlig giver det særlige, afvekslende og fugtige skovmiljø omkring bækken gode levesteder.

Kulturhistorie

Der er ikke registreret kulturhistoriske spor i skovene ud over de anlagte stier og rørføringen under St. Byhavevej.

Friluftsliv

Skovenes størrelse, form og hydrologi gør dem mindre egnede til ophold. Til gengæld er stierne stærkt befærdede grundet deres funktion som grønne korridorer og forbindelse mellem, samt alternativ til, mere befærdede veje. De hyppigste brugere af skovene er hundeluffere og turgående fra lokalområdet.

Målsætning

Urørt skov: 0,9 ha.

Biodiversitetsskov: 1,8 ha.

Stillezone: 1,6 ha.

Særlige forhold og problemstillinger

- naboer bruger skoven til henkastning af haveaffald mm.

Forvaltning

Forvaltningen skal sikre alders- og artsvarieret skov i nord og en hensigtsmæssig omstilling til urørt skov i syd.

Omstillingen i den nordlige skov til biodiversitetsdrift sker i løbet af en periode på op til 10 år, hvorefter den videre forvaltning frem til foreløbig 2070 kan ske efter de generelle principper for biodiversitetsskov, som beskrevet i manualen. Det væsentligste omstillingstiltag her er frihugst af egne for påtrængende bøge og elme. På grund af sikkerhedsproblematikken i forhold til stående, døde træer kan disse træer og stinære, døde og døende træer fældes og efterlades hele på skovbunden, uden yderligere opskæring.

Omstillingen til urørt skov i den sydlige skov sker med ringning af grupper og enkelttræer i bevoksningens indre, fjernt fra stien i løbet af den afsatte 5-årige periode med ét strukturhugst-indgreb.

Forvaltningen skal:

- Understøtte den frie vandløbsdynamik i bækken og om muligt fremme gendannelse af væld langs bækken og i ellesumpen og generelt sikre en vådere tilstand i ellesumpen.
- Sikre at skovens gamle træer bevares længst muligt, navnlig egne, der friholdes for påtrængende nabotræer og opvækst.
- Skabe strukturel variation gennem strukturhugst (variationsskabende hugst inklusiv ringning af stående træer) i elleskoven i den sydlige skov.
- Fremme udvikling af dødt ved (så vidt muligt stående, dødt ved) og hultræer.
- Den våde del af ellesumpen lades urørt.
- Sikre tilgængeligheden til skovene ved at bevare og vedligeholde de ønskede stiforbindelser.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier, veje og bebyggelse.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Nyborgvej

Beskrivelse af skoven

Skoven er en smal, ca. 350 m lang, landskabelig værdifuld løvtræbræmme på 0,72 ha langs Nyborgvej. Skoven står på en stejl, nordvestvendt skrænt ned mod Nyborgvej og ud mod det åbne landskab omkring Ørkild Voldsted og dalstrøgene med vandløbene Trappebæk og Kobberbæk. Skoven er en uensartet blandskov af mod syd 100-120-årig eg med enkelte bøge og mod nord af ær (ahorn), ask og løn. Mange af egne har vedbend på stammerne og på flere op i kronerne. Underskoven består af bl.a. ær, spidsløn, elm og hvidtjørn, hvoraf en del er stødskud fra tidlige nedskæringer.

Skovens forhistorie

På målebordsbladet fra 1890 er arealet vist med nåleskovssignatur, men i dag er det en blandet løvskov, hvoraf især egne sandsynligvis er plantede.

Beskyttet og registreret natur

Der er ikke registreret arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens §3.

Der er ikke udlagt nøglebiotoper.

Naturpotentiale

Skovens væsentligste værdier knytter sig til de gamle træer. Der er et væsentligt potentiale i at give de mest markante træer rum til fortsat udvikling og opnå en høj alder; især egne har mulighed for, uden problemer, at blive 2-300 år ældre på stedet.

Kulturhistorie

Der er ikke registreret kulturhistoriske spor.

Friluftsliv

På grund af det stejle terræn og nærhed til vejen er skoven ikke egnet til rekreative formål. Der er ingen stier i skoven, hverken grusstier eller trampestier, og terrænet vanskeliggør en eventuel stietablering.

Målsætning

Biodiversitetsskov/Æstetisk skov: 0,7 ha.

Skoven skal, på grund af sin store landskabelige værdi, opretholdes som en varieret, gammel blandskov eller bræmme af markante træer, dvs. som 'æstetisk skov', hvor den landskabelige værdi har særlig høj prioritet.

Særlige forhold og problemstillinger

Sikkerhedsproblematikken er væsentlig på grund af beliggenheden på skrænten ned mod den trafikerede Nyborgvej. Skoven er for smal til at det er forsvarligt, at lade døde og svækkede træer blive stående.

Forvaltning

Forvaltningen skal sikre at de gamle træer bevares længst muligt, holdes dybkronede og løbende sikres arvtagere efter behov gennem 'højstammedrift'. Egne prioriteres højest efterfulgt af løn og bøg. Elm prioriteres lavt pga. den latente elmesygerisiko og ask pga. askesygen. Ær fremmes kun, hvor der ikke er andre lovende træer. Det sker gennem regelmæssig frihugst (med 5-10 års mellemrum) af især egne, dvs. fjernelse af al påtrængende opvækst af især ær. Påvækst og bundvegetation af vedbend bevares. Dødt ved efterlades kun undtagelsesvis pga. terrænforholdene.

Stevneskoven

Beskrivelse af skoven

Stevneskoven er 17,70 ha. Området udgøres af et gammelt skovområde, en tidligere grusgrav med et yngre skovrejsningsområde i randen og et yngre skovrejsningsområde med en vandfyldt råstofgrav, der binder skoven sammen med Gl. Hestehave mod syd.

Skoven domineres af 35-50årige bevoksninger af rødgran, douglasgran, bøg, rødeg og ær (iblandet bøg, vortebirk). Desuden enkelte 80-årige og 125-årige bevoksninger af bøg iblandet enkelte ege. Skovbrynene i nord er meget smalle og presset af nabobevoksninger af nåletræ. I dette og i det vestlige bryn indgår bl.a. bøg, eg (herunder flere gamle træer), navr, hassel, hvidtjørn, ask, fuglekirsebær, selje-pil, bævreasp, løn og ær. I underskoven indgår bl.a. bøg, ær, ask, elm, hassel, fuglekirsebær, navr og kristtorn. Terrænet er højt og bakket.

Skoven grænser mod vej og bymæssig bebyggelse mod nord, mod bymæssig bebyggelse og haver mod vest, op til åbent land mod øst og til Hallind Skovvej og Gl. Hestehave mod syd.

Særlige træer: Gammel eg i skovbrynet ved indgangen fra Steveskovvej og en stor avnbøg i skoven.

Miljøstyrelsen har registreret ca. halvdelen af den østlige del af skoven som naturmæssigt særlig værdifuld skov (bøgedomineret skov).

Skovens forhistorie

Skoven er vist med højskovssignatur på Videnskabernes Selskabs kort fra 1780. Den gamle skov blev fredskov og fik sin afgrænsning med markante stengærder ved indfredningen i begyndelsen af 1800-tallet. På målebordsbladet fra 1890 er det gamle skovområde vist med høj andel af nåleskov. Grusgraven og egeplantningen mod øst var mark indtil ind i 1900-tallet. Det gælder også arealet mellem Stevneskoven og Hallind Skovvej. Søen er formodentlig en gammel råstofgrav fra første halvdel af 1900-tallet; den er vist på målebordsbladet fra 1939, men ikke på 1890-kortet. Omkring søen står, udover rødæl, bl.a. ældre hestekastanjer, valnød, hængepil og rhododendron, der formentlig stammer fra en gammel gartnerhave.

Stevneskove hørte i en periode under Bjørnemose Gods og blev erhvervet af Svendborg Kommune fra en anden privat ejer i 1975. Gamle rodkager og vedrester fra ældre bøge på skovbunden flere steder, vidner om at skoven blev ramt hårdt af stormfaldet i 1967. Flere af disse arealer er i dag bevokset med overvejende selvsået ær (ahorn), iblandet ask og bøg. Markarealerne blev tilplantet med eg og bøg omkring 1985-86.

Beskyttet og registreret natur

Skoven rummer en sø, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3.

Stengærde mod nord og jorddige i den sydlige del af skoven er omfattet af museumslovens §29a.

Skoven er levested for arter som: Markfirben, stor vandsalamander og sort eger.

Nøglebiotoper:

- Grusgraven, levested for markfirben og stor vandsalamander.
- Stendige.

Naturpotentiale

Det største naturpotentiale findes i de gamle bevoksninger mod vest og i skovbrynene. Der er, pga. terræn- og jordbundsforholdene, ingen våde lavninger eller større grøftesystemer, som vil kunne genoprettes.

Grusgraven er et vigtigt levested for markfirben og insekter. Det er et stort lysåbent areal omgivet af skov. Her er en mosaik af blottet mineraljord, stenet sydvendt skrænt med sparsom vegetation, pletter med nektarkilder og områder med overdrevskarakter.

Kulturhistorie

Prioriterede kulturhistoriske elementer:

- To fredede gravhøje, der sammen med fortidsminderne i Gl. Hestehave er omfattet af Kulturarvsstyrelsens udpegning som kulturarvsområde.
- Stendige.

Friluftsliv

Stevneskoven er tilgængelig fra nord, syd og øst ad cykel- og gangstier og skovveje. Skoven har et tætliggende MTB-spor og bruges flittigt af Svendborg Mountainbikeklub samt kommunens øvrige mountainbikeryttere. I skoven har Hjerteforeningen udlagt en Hjertesti med forbindelse til Hallind Skov. Stiforbindelserne nord-syd anvendes desuden flittigt som genvej mellem Stevneskovvej i nord og Hallindskovvej i syd af cyklister, turgængere og hundeluffere.

Målsætning

Biodiversitetsskov: 17,7 ha.

Aktivitetszone: 17,7 ha.

Særlige forhold og problemstillinger

- Henkastning af haveaffald fra naboejendommene.

Forvaltning

Skoven er udlagt til biodiversitetsdrift, herunder skovbrynsdrift langs randene. På disse arealer regnes generelt med en omstillingsperiode på 30, stedvis 10 eller 20 år med 1-2 strukturhugster pr. tiår, hvorefter den videre forvaltning frem til foreløbig 2070 kan ske efter de generelle principper for biodiversitetsskov, som er beskrevet i manualen.

Forvaltningen skal sikre en hensigtsmæssig omstilling til biodiversitetsskov, herunder:

- Sikre at skovens gamle træer, især træer fra før år 1900, bevares længst muligt.
- Sikre gamle såvel som udvalgte unge ege gennem frihugst/ringning.
- Skabe strukturel variation gennem strukturhugst (variationsskabende hugst inklusiv ringning af stående træer) i bevoksningerne. Udover strukturel variation på bevoksnings- og træniveau, sikres/bevares variation i træarter ved at bevare en andel af bl.a. birk, elm, rødél, selje-pil o.l.
- Indskrænke arealet med ren nåleskov, bl.a. omdanne de brynnære nåleskovalearer til løvskov. Enkeltræer og mindre bevoksninger af især stabile nåletræarter som lærk og douglasgran bevares.

I den nordvestlige del (afd. 19b og d) fjernes det meste af nåletræet på nær ca. 10 % i den inderste del, mens de indblandede løvtræer bevares.

I 21a skærmstilles bevoksningen udenfor brynzonen på nær 1 ha i den sydlige del og underplantes inden 3030 med holme af bøg og ægte kastanje.

- Fremme udvikling af dødt ved (især stående, dødt ved) og hultræer i bevoksninger udlagt til urørt skov og biodiversitetsskov svarende til ca. 10 % af vedmassen.
- Sikre og fremme udvikling af brede, artsrige, varierede, landskabeligt værdifulde skovbryn langs skovens åbne yderkanter (dvs. i nordsiden og ud mod bebyggelsen i vestsiden). Som første tiltag afvikles eller skærmstilles nåletræerne i brynzonen, hvorefter brynzonerne drives som beskrevet i manualen.
- Pleje §3 arealer, beskyttede diger og fredede fortidsminder.

- Grusgraven holdes lysåben med spredte buske af hvidtjørn og rose samt få mindre træer: Bevare selje-pil, skov-elm og slåen. Andre vedplanter (pil og birk) begrænses. Den sydvendte skrænt holdes åben med spredte buske af hvidtjørn og rose. Andre tiltag ifølge forvaltningsplan for markfirben kan foretages.
- Fjerne gyvel og rynket rose.
- Forbedre levevilkår for stor vandsalamander.
- Sikre tilgængeligheden til skoven ved at bevare og vedligeholde ønskede stisystemer. Nedlægge/stoppe vedligeholdelsen af uønskede stier af hensyn til dyrelivet.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier, veje og bebyggelse.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Gammel Hestehave og Hallind Skov

Beskrivelse af skovene

Gammel Hestehave og Hallind Skov omfatter i alt ca. 65 ha og udgør sammen med de tilstødende skove, Christiansminde og Stevneskoven, Svendborg Kommunes største, sammenhængende skovområde.

Skovene domineres af 40-130årig bøg med enkelte 150-200årige holme af bøg iblandet enkelte ege, samt 50-60årige bevoksninger af henholdsvis ær (iblandet bøg, birk, ask), eg, lærk, douglasgran, grandis og rødgran. Mindre askebevoksninger af samme alder, er stort set døde og ryddet pga. asketoptørre. Desuden unge (20-30årige) bevoksninger af bøg iblandet ær, ask, fuglekirsebær, birk mm, som er etableret ved afsluttet eller igangværende natur- og selvforyngelse af ca. 120-årig bøg. Størstedelen af de unge bøge- og egebevoksninger i Gl. Hestehave er førstegenerationsplantninger fra 1980-85 efter rydning af frugtplantager.

Skovbrynene er på strækninger meget veludviklede og artsrige med bl.a. bøg, eg (herunder flere gamle træer), navr, hassel, hvidtjørn, ask, fuglekirsebær, selje-pil, bævreasp, benved og ær. Det gælder især Hallind Skovs sydbryn, der er et af de landskabeligt set fineste i hele området.

I underskoven indgår bl.a. bøg, ær, ask, elm, hassel, alm. hæg og kristtorn. Terrænet falder jævnt mod syd med en maksimal højdevariation indenfor skoven på ca. 35 meter. Skoven har få lavninger, der alle er udgrøftede.

Jordbunden er overvejende muld; i de unge førstegenerationsplantninger med en stadig ret triviel flora og i de gamle løvskove med mere artsrig flora af bl.a. hvid anemone, skovstar, akselblomstret star, arter af brombær, skovmærke, mosebunke og vedbend (der stedvis rækker op i kronerne på især ege og stedvis ær).

Skovene grænser mod øst op til åbent land og i øvrigt til anden skov, veje og bymæssig bebyggelse.

Særlige træer: Højstub af elm og træruin af bøg i Hallind Skov.

Miljøstyrelsen har registreret naturmæssigt særlig værdifuld skov i den nordlige del af Gl. Hestehave samt flere områder sydvest for Linkenkærvej (bøgedomineret skov). I Hallind Skov er registreret naturmæssigt særlig værdifuld skov i både den østlige, sydlige og vestlige del af (alle steder bøgedomineret skov).

Skovens forhistorie

Skovene hørte under kronen indtil det store krongodssalg i 1764, hvor skoven blev erhvervet af Valdemars Slot. Det var selve skovgrunden og overskoven, dvs. træer og opvækst af bøg og eg samt retten til udnyttelse af træernes olden, som blev erhvervet. Borgere og bønder bevarede deres rettigheder i forhold til græsning og udnyttelse af underskoven indtil udskiftningen sidst i 1700-tallet. Stednavnet 'Gammel Hestehave' vidner om bl.a. svendborgborgernes græsningsrettigheder i skoven. Skoven blev fredskov og fik sit nuværende omrids med markante stengærder ved indfredningen i begyndelsen af 1800-tallet.

Mere eller mindre hele skovområdet er vist som højskov på Videnskabernes Selskabs kort fra 1780. På målebordsbladet fra 1889 er skoven vist som løvskov, bortset fra frugtplantagerne og et lille areal (syddelen af 34b) med nåleskovsignatur.

I 1866 afhændede Valdemars Slot skoven til familien Weber, der ad flere omgange fra 1871-1900 ryddede i alt omkring 25 ha af fredskoven og anlagde frugtplantager. Frugtavlen

fortsatte under andre ejere indtil omkring 1970, hvorefter Svendborg Kommune, der havde opkøbt arealer i området siden 1955, i 1972 erhvervede den sidste del. Frugtplantagerne blev ryddet. I den sydlige del af Hestehaven (syd for den nedlagte jernbane) opførtes en skole/kursusejendom, mens den nordlige del, dels blev plantet til med skov, dels blev udlagt som åben græsslette af hensyn til områdets mange gravhøje.

Gamle rodkager og vedrester fra ældre bøge på skovbunden flere steder vidner om, at især Hallind Skov blev ramt hårdt af stormfaldet i 1967. Flere af disse arealer er i dag bevokset med overvejende selvsået ær (ahorn), iblandet ask og bøg.

Beskyttet og registreret natur

Vandløbene 'Tilløb til Hallind Skov' og 'Vandløb fra Hallind Skov' er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3. Søerne ved Christiansminde samt det store lysåbne areal i Hallind Skov er, som overdrev omfattet af §3.

Mellem de to skove og omkring den østlige del af Hallind Skov er der diger, som er omfattet af museumslovens §29a.

Gl. Hestehave og Hallind Skov er levested for arter som: Kejserkåbe, grønspætte, spurvehøg, natugle, musvåge, rødstjert og sort eger.

Nøglebiotoper:

- Vandløbet 'Tilløb til Hallind Skov'.
- Lysning, levested for Kejserkåbe.
- Stendiger i skovbryn.
- Områder med kildevæld.

Naturpotentiale

Det største naturpotentiale findes i de gamle bevoksninger og skovbrynene i skovens ældste dele, dvs. i især Hallind Skovs østlige del og den nordlige bræmme af Gl. Hestehave.

Der er pga. terrænforholdene kun få våde lavninger, men der er et væsentligt potentiale i at højne vandstanden ved at lukke grøfter overalt, hvor det er muligt.

Kulturhistorie

I løbet af ældre bronzealder blev der anlagt et gravfelt med 23 større og mindre gravhøje. I dag er nogle af højene delvist skjult i skov, men i bronzealderen var her åbent land, og højfeltet fremstod monumentalt i landskabet. Højene var ramme for et bygdefællesskab. De kunne ses vidt omkring, fra Thurø og Tåsinge og hele Svendborgsund. Der er gjort flere bemærkelsesværdige fund i området. Kulturarvsstyrelsen har i 2014 opsat informationstavler om disse.

Prioriterede kulturhistoriske elementer:

- Oldtidssporene, dvs. de 23 fredede gravhøje og hellekisterne.
- De markante stendiger (fredskovsgærder), som danner skel mellem Gl. Hestehave/Hallind Skov og Bjørnemose Gods i syd.
- Jernbanetraceet fra den nedlagte Svendborg-Nyborgbane.
- Det markante jorddige, som danner skel mellem Gl. Hestehave og Hallind Skov.
- Hulvejen gennem skoven, der forbandt Bjørnemose Gods og Tved By (følger jorddiget til Skovlyst på Hallindskovvej).

Friluftsliv

Skoven er let tilgængelig ad cykel- og gangstier og skovveje samt fra flere parkeringspladser. Jernbanetraceet fra den nedlagte Svendborg-Nyborgbane, der fører gennem skoven, indgår i det regionale gang- og cykelstisystem samt i den lokale cykelrute "Den Sydfynske Frugtrute".

I skoven har Hjerteforeningen udlagt Hjertesti med forbindelse til Stevneskoven. Øhavsstien går tværs igennem skoven. Den forbinder Christiansminde i sydvest med Gl. Hestehave og går forbi gravhøjene på græssletten i Hallind Skov til markerne i øst. MTB-spor er udlagt i Hallind Skov og bruges flittigt af Svendborg Mountainbikeklub, samt af kommunens øvrige mountainbikeryttere.

Skovens beliggenhed, størrelse og de gode stier samt muligheden for parkering gør skoven til et oplagt udflugtsmål. Hundeluftere bruger skoven, særlig græssletten, flittigt. Mange borgere regner således skoven for en "hundeskov", hvilket til tider medfører konflikter med løse hunde.

Målsætning

Urørt skov: 8,9 ha.

Biodiversitetsskov: 54,1 ha.

Aktivitetszone: 23,7 ha.

Stillezone: 5,4 ha.

Som en del af biodiversitetsskoven er den vestligste del af skoven – i alt ca. 13 ha - målsat som æstetisk skov med 'højstammeskov', dvs. med et landskabeligt-æstetisk hovedformål, som beskrevet i manualen. De lysåbne slettearealer på i alt 6,3 ha, er fortsat målsat som lysåbne arealer.

Særlige forhold og problemstillinger

- De mange fortidsminder kræver særlig opmærksomhed.
- Sikkerhedsproblematik i forhold til gamle træer, nu og især i fremtiden ud mod de store veje og Hallind Skovvej i nord.
- Hundeluftning uden snor.

Forvaltning

I de allerede urørte arealer foretages supplerende indgreb for at fremskynde dannelsen af dødt ved. I de nyudlagte arealer foretages omstilling i løbet af 5-årsperioden frem til 2025, som beskrevet i manualen, men med særligt fokus på brynzonen, hvor nåletræ afvikles og ær reduceres.

Den øvrige del af skoven er helt overvejende udlagt til biodiversitetsdrift, herunder skovbrynsdrift langs randene. På disse arealer regnes generelt med en omstillingsperiode på 30, stedvis 10 eller 20 år med 1-2 strukturhugster pr. tiår, hvorefter den videre forvaltning frem til foreløbig 2070 kan ske efter de generelle principper for biodiversitetsskov, som er beskrevet i manualen.

Forvaltningen skal sikre en hensigtsmæssig omstilling til hhv. urørt skov, biodiversitetsskov og højstammeskov, herunder:

- Sikre at skovens gamle træer, især træer fra før år 1900 bevares længst muligt. Det indebærer bl.a. at den igangværende afvikling af 120-140årige bølgeoverstandere over selv- og naturforyngelserne (opvækstarealerne) indstilles.
- Sikre gamle såvel som udvalgte unge ege gennem frihugst/ringning.
- Igangsætte og gennemføre højstammedrift i de udpegede områder. I størstedelen uden en egentlig omstillingsperiode, bortset fra i afd. 29, syd for Skårupøre Strandvej, hvor især de eksisterende nåleskovsbevoksninger omstilles til løvtræ ved skærmstilling

og underplantning med bøg, ægte kastanje og eg i løbet af en 20-årig periode frem til 2040.

- Skabe strukturel variation gennem strukturhugst (variationsskabende hugst inklusiv ringning af stående træer) i de øvrige bevoksninger. Udover strukturel variation på bevoksnings- og træniveau, sikres/bevares variation i træarter ved at bevare en andel af bl.a. birk, elm, rødel, selje-pil o.l.
- Indskrænke arealet med ren nåleskov, bl.a. omdanne de brynnære nåleskavsarealer til løvskov. Enkeltræer og mindre bevoksninger af især stabile nåletræarter som lærk og douglasgran bevares. Sitkagran udfases helt.
- Fremme udvikling af dødt ved (især stående, dødt ved) og hultræer i bevoksninger udlagt til urørt skov og biodiversitetsskov svarende til ca. 10% af vedmassen.
- Retablere så høj grad af naturlige vandstandsforhold i lavninger og skoven generelt som muligt. På grund af terrænfaldet skønnes det muligt at tilbageholde en væsentlig del af vandet i de gennemløbende grøfter.
- Sikre og fremme udvikling af brede, artsrige, varierede, landskabeligt værdifulde skovbryn langs skovens åbne yderkanter (dvs. afd. 27 vest, 28d syd, 31 syd, 36 nord, 37 syd, 38 nord, 39 syd, øst og nord samt indre skovbryn ind mod overdrevet i Gl. Hestehave (31 nord, 33, 34). Derimod etableres ikke bryn mod eksisterende skov på naboarealer (fx mod Bjørnemose i syd) og ud mod vejene. Brynzonerne drives som beskrevet i manualen.

Desuden:

- Sikre, beskytte og i fornødent omfang pleje skovens fortidsminder, herunder forhindre skader fra eksempelvis kørsel, kævleudtrækning, ridning, mountainbikekørsel o.l.
- Fortsat fremme af artsrig og varieret overdrevsvegetation gennem slæt og fjernelse af det afslåede i den lysåbne del af Gl. Hestehave. Desuden bekæmpe invasive arter som bl.a. gyldenris på arealerne.
- Pleje 2-3 lysninger og lysbrønde ved høslæt for at fremelske en blomsterrig flora til gavn for dagsommerfugle, herunder levested for kejserkåbe.
- Bevare solbeskinnede brombærkrat.
- Sikre tilgængeligheden til skoven ved at bevare og vedligeholde ønskede stisystemer
- Nedlægge/stoppe vedligeholdelsen af uønskede stier af hensyn til dyrelivet.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier, veje og bebyggelse.
- Stoppe brugen af skoven som hundeskov.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Christiansminde

Beskrivelse af skoven

Christiansminde består af to adskilte skovområder på i alt 8,72 ha, beliggende hhv. øst og vest for Hotel Christiansminde. Skovene ligger på sydvendte skrænter nedenfor Christiansmindevej ud til Svendborg Sund.

Christiansminde er løvskov, der mod vest består af gamle (ca. 200-årige), krogede, lavstammede og markante ege og i øvrigt af 100-200-årig bøg iblandet spredte ege og ær. Bøgene er i dele over 30 meter høje. Underskoven består af bl.a. bøg (herunder plantet bøg), hyl, elm, ær og kristtorn. I sydrenden er et stedvis udviklet bryn af lave ege, navr, elm, hassel og hvidtjørn.

Den østlige skov består mod nord af 140-190-årig og yngre bøg iblandet enkelte gamle ege. Nedefter har skoven karakter af en dræningspræget, men vandstands- og jordbundszoneret blandskov af rød, ask, bøg, elm, ær og birk.

Jordbunden er muld med veludviklet anemonetæppe i størstedelen. Desuden er partier domineret af arter af brombær samt ramsløg. Vedbend er udbredt flere steder og forekommer i kronerne på flere ege og bøge. Der findes stedvis vådere, vældprægede partier med bl.a. tagrør.

Særlige træer: I skoven vest for hotel Christiansminde findes mange 200-årige egetræer. I den østlige del af Christiansminde står der flere 150-årige bøgetræer, der med en højde på 40 meter er blandt de største træer i de kommunale skove.

Miljøstyrelsen har registreret hele den vestlige skov som naturmæssigt særlig værdifuld skov som bøgedomineret skov og hele den østlige skov som anden løvskov.

Skovens forhistorie

Arealerne ved Christiansminde hørte, som de fleste andre af egnens skove, under kronen indtil det store krongodssalg i 1764, hvor kystarealerne og Gl. Hestehave blev erhvervet af Valdemars Slot. Det var selve skovgrunden og overskoven, dvs. træer og opvækst af bøg og eg samt retten til udnyttelse af træernes olden, som godset erhvervede. Borgere og bønder bevarede deres rettigheder i forhold til græsning og udnyttelse af underskoven. Det gav anledning til konflikter mellem Valdemars Slot og borgerne. Konflikten blev bilagt ved et forlig i 1788, hvor Valdemars Slot overtog alle rettigheder i Gl. Hestehave og borgerne Øxenbjergmarkens skove (nu Gl. Hestehave og Christiansminde).

Området, som helt eller delvist tidligere blev kaldt 'Øxenbjerg Halle', Øksenbjergmarken og 'Termeriet', blev omdøbt til 'Christiansminde' i forbindelse med kronprinsbesøget (af den senere Christian 8.) i 1829. Arealerne her indgik ikke i udskiftningen af byens markjorder i 1818, men blev i stedet udlagt som lystskov for byens borgere og 'forskønnet' gennem beplantning, regulering af kildeområder på skrænterne og anlæg af stier. Siden 1829 havde foreningen 'Svendborg Skovejere' ('Skovkassen') administreret byens skove, inklusiv Christiansminde, som de formelt overtog i 1833. Skovejerne tilbød i 1874 at kommunen kunne overtage arealet, hvilket skete i 1875.

Som led i området's udnyttelse som udflugtsmål blev der på forslag af byens 'forskønnelsesudvalg' i 1874 anlagt en høj, bred og befæstet sti langs kysten: Promenaden. Desuden er gennem tiden opført en del forskellige bygninger og anlæg til forlystelsesformål i og i tilknytning til området, herunder badeanlæg, anløbsbroer, restauranter, hoteller og pavilloner. Senest er ældre byggeri afløst af det store Hotel Christiansminde.

Beskyttet og registreret natur

Christiansminde rummer et vandhul, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3.

Skovene er levested for arter som: Grå fluesnapper, rødstjert, grønspætte, nikkende limurt, trekløftet-stenbræk, elfenbenspadderokke og sort fladbælg.

Nøglebiotoper:

- Områder med kildevæld (øst).
- Lysning af særlig botanisk interesse (vest).

Naturpotentiale

Potentialet knytter sig især til de mange gamle træer og til de tidligere væld- og vådbundsarealer.

Kulturhistorie

Christiansminde er Svendborgs gamle udflugtssted (lystskov) og et typisk fritidsanlæg fra slutningen af 1800-tallet med anløbsbro og promenade. Området har udviklet sig omkring et gæstgiveri beliggende i en lille bugt øst for Svendborg by og tæt på en stampemølle fra 1771. Kulturmiljøet vidner om en rekreativ kultur, der har eksisteret i området i næsten 200 år. Tidernes skiftende rekreative idealer kan aflæses i områdets forskellige strukturer.

Prioriterede kulturhistoriske elementer:

- Køkkenmøddingen (den ca. 4500 år gamle skaldyng) på skrænten bag roklubben (kulturarvsareal).
- Stampemøllen fra 1771 (fredet)
- Den halvcirkelformede plads og anlægget ved Prinsebroen med de to trapper op til stierne.
- Spadserestierne mellem de gamle ege og bøge på den vestlige skrænt.
- Skyttehuset og skydebanen.
- Resterne af Webers parkanlæg.
- Ihus og toiletbygning.
- 'Bodegaens' hestestald og fundamentene til hovedhuset.

Friluftsliv

Christiansminde er Svendborgs klassiske lystskov – og har været det i over 200 år. Skoven har, udover den asfalterede og oplyste Strandpromenade, et afvekslende stiforløb i selve skoven med gode udsigter. Området er meget benyttet af hundeluffere, cyklister og turgående fra lokalområdet.

Øhavsstien går tværs igennem Christiansminde. Den følger strandpromenaden i vest og drejer mod nordøst i den østlige del, hvor den forbinder skoven med Gl. Hestehave og Hallind Skov.

Målsætning

Biodiversitetsskov: 8,7 ha.

Stillezone: 5,3 ha.

Begge dele af skoven er målsat som højstammeskov, dvs. biodiversitetsskov med særlig vægt på æstetik, her især bevarelsen af udsynet over sundet mellem høje løvtræstammer.

Den vestlige del af skoven er målsat som stilleskov på grund af beliggenheden, skovens størrelse og hensynet til de mange skovgæster til fods.

Særlige forhold og problemstillinger

P.t. ingen.

Forvaltning

Status som højstammeskov indebærer at de gamle træer, især egne bevarer længst muligt, levende såvel som døde, og at der løbende sikres arvtagerer til overetagen, uden at udsynet går tabt. For at sikre tilgang af egne skønnes det nødvendigt at plante. Det bør ske med 'landskabsege' i lysninger, evt. i små, midlertidige hegninger eller planterør.

For at sikre udsynet mod sundet gennem skoven, udtynnes underetagen løbende som beskrevet i manualen. Tyndingstræet kan udtages af området af hensyn til udsigten og synligheden af anemonefloret. Driftsformen i øvrigt er nærmere beskrevet i manualen.

Forvaltningen skal igangsætte og gennemføre højstammeskov i størstedelen af skoven og en hensigtsmæssig omstilling til biodiversitetsskov, herunder:

- Sikre at skovens gamle træer bevarer længst muligt, herunder især at egne, gamle såvel som udvalgte unge egne, friholdes for påtrængende naboer og opvækst gennem frihugst/ringning.
- Retablere så høj grad af naturlige vandstandsforhold i især den østlige del af skoven som muligt, herunder lukke grøfter og retablere nogle af de tidligere drænedes vældområder.
- Pleje lysning af særlig botanisk interesse på del af den vestlige skrænt.
- Bevare skovens præg af 'lystskov'
- Sikre tilgængeligheden til skovene ved at bevare og vedligeholde ønskede stiforbindelser.
- Nedlægge/stoppe vedligeholdelsen af uønskede stier af hensyn til dyrelivet (særligt i den vestlige del).
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Egenappe og Skovmølleskoven

Beskrivelse af skovene

Egenappe og Skovmølleskoven omfatter i alt ca. 23 ha.

Egenappe er en lille østvendt skræntskov på 1,41 ha ned mod Egenappebæk. Rand- og brynbevoksningen består af gamle, krogede ege og bøge iblandet fuglekirsebær, navr, alm. røn, hvidtjørn og hassel, mens de midterste dele udgøres af ung bøg iblandet ær samt eg.

Skovmølleskoven består helt overvejende af unge, meget ensartede første-generationsplantninger af bøg, eg, blandet løvtræ samt nordmannsgran, etableret på tidligere mark og ryddet frugtplantage i perioden fra 1975 og frem. Store dele af skoven har karakter af produktionsbevoksninger af indførte herkomster, bl.a. rumænsk bøg og hollandsk eg, og er næsten uden dødt ved.

Nordvest for Skovmøllen er varieret, 60-70 årig blandingskov af birk, eg, bøg, ask, elm, fuglekirsebær, lind, alm. ædelgran, rødgran, østrigsk fyr, lærk og poppel med underskov af bl.a. hassel, pil, rød kornel, benved, kristtorn, hyld og ær. Nord for møllen er en ca. 40-årig tæt og mørk beplantning af nordmannsgran.

Helt mod sydvest ligger en lille holm af gammel, stødskudspræget tidligere rødelsesump på stærkt drænet bund. I bøgeskoven på sydskrænten indgår holme af 100-årig og ældre bøg samt eg.

Jordbunden er overvejende muld. Floraen er på størstedelen af arealet præget af fortiden som mark og er stadig svagt udviklet med arter som bl.a. burrenerre, stor nælde, febernellikeroed og skovstar samt arter af brombær, der dækker store dele og i de lysåbne dele flere steder danner meterhøjt, tæt krat. Vedbend forekommer udbredt flere steder, især i egebevoksninger, hvor den i mange tilfælde vokser op i egekronerne. I de ældste dele desuden bl.a. skovmærke, vorteroed og hvid anemone.

De to skovarealer er bundet sammen af et smalt stiforløb samt Egenappebækken, der danner hhv. øst- og vestgrænse for de to skove. Skovene grænser i øvrigt til dyrkede marker, landbrugsejendomme og til anden skov.

Særlige træer: Stor bøgetrunte med 7-8 stammer ('Musebøgen').

Miljøstyrelsen har registreret naturmæssigt særlig værdifuld skov på hele de sydvendte skrænter og området omkring mølledammen (blandskov og vådbundsskov).

Skovenes forhistorie

Størstedelen af skovarealet er etableret på tidligere mark og ryddet frugtplantage i 1975-88. Kun Egenappeområdet er vist som højskov på Videnskaberne Selskabs kort fra 1780. På målebordsbladet fra 1889 er dette areal, der nu er løvskov, vist med nåleskovsignatur. Af de øvrige, nuværende skovarealer er kun ellesumpen i 42d og mindre arealer på skrænterne i 44d og 45b vist som (løv)skov. Resten af området er vist som åbent land eller mark. Fra 1829 og frem til Svendborg Kommune erhvervede arealerne i 1971/72, tilhørte Egenappe sammen med Muse- og Rottefælden (Caroline Amalielund), Kobberbæksskovene, Trolde skoven, Tyvekrogen og Store og Lille Byhave foreningen "Svendborg Skovejere" (Skovkassen).

Skovmøllen har været vandmølle siden 1500-tallet og tidligste reguleringer af områdets kilder og vandløb tog sigte på at skaffe vand til møllens drift. Møllen og de tilhørende jorder blev i 1886 erhvervet af familien Weber, der anlagde frugtplantager i området. Frugtavl og

mosterivirksomheden på Skovmøllen fortsatte indtil omkring 1970, hvorefter Svendborg Kommune i 1972 erhvervede området. Frugtplantagerne blev ryddet og jorderne anvendt til skovrejsning fra 1975, mens bygningerne blev indrettet til naturskole.

Beskyttet og registreret natur

Egenabbe Bæk, der løber i kanten af skoven er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3. En mindre del af skoven er som aske-/ellesump (mose) ligeledes omfattet af naturbeskyttelseslovens §3.

Naturpotentiale

Det største naturpotentiale findes i de ældste dele, hvor der er en vis skovkontinuitet, bl.a. Egenappeskoven og de ca. 100-årige og ældre, bøgedominerede holme på skrænterne i den sydlige del af Skovmølleskoven. Det stærkt kuperede terræn med slugter giver gode varierede levevilkår.

Kulturhistorie

Skårup Skovmølle blev taget i brug i 1546. Langt de fleste kulturhistoriske spor omkring Skovmøllen knytter sig til møllens drift som mølleri og senere som frugtplantage.

Da Sophus Weber fik plantet frugttræer på arealerne, blev skrænterne nord for Skovmøllen anlagt med terrasser, så jorden blev udnyttet mest muligt. Flere steder er terrasserne stadig markante i terrænet. Op ad skrænterne er der anlagt snoede veje – 'serpentineveje' - så transporten af frugt blev lettere. De er også stadig synlige og i brug flere steder, og ved nogle af dem ser man stadig enkelte, gamle birketræer, som alle vejene blev kantet med i Sophus Webers tid: Det gjorde det nemmere at færdes i mørke, når birketræernes lyse stammer kunne fungere som "lygtepæle".

Der er ingen kendte fortidstidsminder i skoven.

Prioriterede kulturhistoriske elementer:

- Terrasser i terrænet fra frugtplantagens tid.
- Frugtplantagens 'serpentineveje'.
- Enkelte gamle birketræer, der med den lyse bark har fungeret i mørke som vejvisere langs skovvejen.

Friluftsliv

Skovmølleskoven er let tilgængelig fra en stor parkeringsplads midt i området. Øhavsstien fører igennem området i øst-vestgående retning. Skoven benyttes i forbindelse med formidlingen på Naturskolen på Skovmøllen samt af en spejdergruppe, som har til huse i det sydøstvendte skovbryn.

Der arbejdes på at etablere nye stier i skoven bl.a. langs vandløbet mod øst samt små opholdsarealer/lærings- og udsigtspunkter.

Målsætning

Urørt skov: 3,5 ha.

Biodiversitetsskov: 19,6 ha.

Aktivitetszone: 1,4 ha (Egenappe).

4,8 ha af skoven målsat som græsningsskov i samgræsning med engene syd for skoven.

Særlige forhold og problemstillinger

- Langs østranden af Egenappe og langs nordranden af afd. 41 er plantet en række af hhv. ædelgran og sitkagran m.v., hvilket vil vanskeliggøre sikringen af naturmæssigt værdifulde skovbryn i denne del af skoven.
- Affald i Egenappe.
- Udbygning af stier.

Forvaltning

På grund af terrænet og naboforholdene, er der ikke umiddelbart grøfter, der kan lukkes eller vådområder, som kan genoprettes, men det undersøges, om det er muligt at genoprette nogle af de drænede kildeområder og højne naturkvaliteten i det tilgrænsende vandløb, Egenappebæk.

Den øvrige del af skoven, der især er præget af unge, plantede bevoksninger (bøg, eg og blandet løvskov) omstilles i løbet af en periode på op til 30 år med 3-4 strukturhugster, der opbryder den ensartede, plantningsprægede struktur og fremmer udvikling af levesteder.

Mindre områder på sammenlagt ca. 4 ha af skoven blev udlagt som urørt skov i 1988. På disse arealer foretages supplerende indgreb for at genoprette vandstand og fremskynde dannelsen af dødt ved.

Egenappe omstilles til bryndrift i løbet af 10 år.

Et skovareal på ca. 5 ha i sydøstdelen af Skovmølleskoven omstilles med hård hugst til græsningsskov og indgår i samgræsning med de allerede afgræssede enge syd for skoven.

Den øvrige del af skoven er helt overvejende udlagt til biodiversitetsdrift, herunder skovbryndsdrift langs randene. På disse arealer regnes generelt med en omstillingsperiode på 30, stedvis 10 år, hvorefter den videre forvaltning frem til foreløbig 2070 kan ske efter de generelle principper for biodiversitetsskov, som er beskrevet i manualen.

Forvaltningen af skovene skal:

- Sikre at skovens gamle træer, især træer fra før år 1900 bevares længst muligt.
- Gennemføre strukturhugst (variationsskabende hugst) og ringninger i de unge plantninger, for at opbryde den ensartede og ensaldrende bevoksningsstruktur. Udover strukturel variation på bevoksnings- og træniveau sikres/bevares variation i træarter ved at bevare en andel af bl.a. birk, elm, rødæl, seljepil o.l. Arter som ær prioriteres lavere end de øvrige løvtræarter. I dele opretholdes dog tæt kronetag for at begrænse fremvæksten af brombærkrat.
- Omstille de regulære, tætte nåletræbevoksninger (nordmannsgran) til løvtræ gennem skærmstilling.
- Udvide arealet med græsningsskov.
- Undersøge muligheden for at retablere nogle af de tidligere drænede kilder i skovens sydside, samt om muligt forbedre naturkvaliteten i Egenappebæk.
- Fremme udviklingen af dødt ved (især stående, dødt ved) og hultræer i alle bevoksninger svarende til ca. 10% af vedmassen.
- Fremme udviklingen af artsrige, varierede, landskabeligt værdifulde skovbryn langs skovens åbne yderkanter.
- Sikre tilgængeligheden til skovene ved at bevare og vedligeholde ønskede stisystemer.
- Nedlægge/stoppe vedligeholdelsen af uønskede stier af hensyn til dyrelivet.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier, veje og bebyggelse.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Troldeskoven

Beskrivelse af skoven

Troldeskoven er en lille, isoleret skov på knapt 8 ha. Størstedelen er 30-60årig bøgedomineret blandet løvskov af bøg, ær, ask og vortebirk iblandet eg, og mod øst åben højskov af 130-årig bøg iblandet lærk.

Mod nordvest en meget varieret op til 110-130årig, urørt sumpskov af rødel og ask med bøg, ær, fuglekirsebær og eg på den højere bund langs randen. Dette areal har været urørt og grøftelukket siden certificeringen i 2015 og har nu udviklet meget fine urørtskovs-strukturer med stående og liggende dødt ved. På gamle aske findes sjældne mosarter.

Mod vest er dels et tilgroningskrat af bl.a. gråpil, selje-pil, hvidtjørn, ær, elm, ask mm. i en gammel råstofgrav, dels en nu ca. 43-årig egeplantning iblandet bl.a. ær, elm, småbladet lind, bøg, spidsløn, hvidtjørn og store, selvsåede selje-pil. Desuden indgår en holm 20-årig douglasgran (18g) med én stor sitkagran fra den forrige generation. Underskoven består overvejende af ung og yngre opvækst af bøg, ær, ask, spidsløn, alm. røn og fuglekirsebær samt kristtorn.

Skovbryn er udviklet mod syd og nord og er overvejende smalle og består mest af gammel bøg med navr, ær, selje-pil, fuglekirsebær og hvidtjørn.

Terrænet er bakket med 5-6 udgrøftede lavninger med lidt ellesump.

Troldeskoven grænser mod nordvest til bymæssig bebyggelse (villakvarter), hvis haver støder op til skoven, mod vest til et gammelt råstofgravområde og mod syd til Gl. Skårupvej.

Særlige træer: I den centrale del af skoven står der 4 stk. 150årige egetræer.

Miljøstyrelsen har registreret den lave del af skoven som naturmæssig særlig værdifuld skov under kategorien blandskov og vådbundsskov.

Skovens forhistorie

På Videnskabernes Selskabs kort fra 1780 indgår Troldeskoven sammen med de nuværende Store og Lille Byhave, Byhavegård Skov og Tyveskov i et større sammenhængende skovområde. Skovene fik deres nuværende form ved udskiftningen og efterfølgende indfredning som fredskov i 1796-1806. Skoven blev indfredet (indhegnet med gærder) som fredskov i begyndelsen af 1800-tallet og har overvejende været drevet forstligt som produktionsskov lige siden.

Fra 1829 og frem til Svendborg Kommune erhvervede arealerne i 1971/72, tilhørte Troldeskoven sammen med Rotte- og Musefælden (Caroline Amalielund), Kobberbækskoven, Tyveskoven, Egenappeskoven og Store og Lille Byhave foreningen 'Svendborg Skovejere' ('Skovkassen').

Gamle rodvælttere vidner om, at den sydvestlige del af skoven var gammel bøgeskov, som faldt i stormen i 1967. Den afløsende skov består dels af overvejende selvsået skov af ær, bøg, ask og birk iblandet spredte ege, dels af egentlige egeplantninger. Foryngelsen og afviklingen af den resterende, gamle bøgeskov er fortsat østover indtil 2019. Et areal (18a og b) blev lagt urørt som led i certificeringen i 2015.

Beskyttet og registreret natur

Troldeskoven rummer aske-/ellesumpe og vandhuller, som er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3.

Stengærde mod syd og jorddige i den østlige del af skoven er omfattet af museumslovens §29a.

Nøglebiotoper:

- Sammenhængende vådområde med vandhuller og skovmoser/ellesumpe.
- Stendige mod syd.

Naturpotentiale

Den store terrænmæssige variation med flere lavninger, der kan genetableres som vådområder og blandingen af træarter rummer et stort potentiale, således som det kan ses udfoldet i den urørte del i nordvest. En del af skovens nordlige del er gammel bøgeskov, og her vil der i ret kort tidsperspektiv blive ruintræer, så bl.a. hulerugende fugle kan finde redeskjul. Stendiget mod syd er et potentielt levested for markfirben.

Kulturhistorie

Prioriterede kulturhistoriske elementer:

- Fredskovsgærde fra begyndelsen af 1800-tallet (stendiget mod syd).

Friluftsliv

Skoven har stor nærrekreativ betydning på grund af dens bynære beliggenhed.

Målsætning

Urørt skov: 7,4 ha.

Stillezone: 7,4 ha.

Skoven er målsat som urørt skov på grund af dens potentiale i terræn, vandstand og alder.

Skoven er desuden målsat som stilleskov på grund af de gode muligheder for naturoplevelser og 'afsides' beliggenhed.

Særlige forhold og problemstillinger

- Særlig sikkerhedsproblematik i brynet ud mod Gl. Skårupvej og ved bygninger nord for skoven samt ved børnehaven.
- Forekomster af invasive arter: Kæmpepileurt i den vestlige del af skoven og kæmpe bjørneklo nordfor.

Forvaltning

Forvaltningen skal sikre en hensigtsmæssig omstilling af hele skoven til alders- og artsvarieret urørt skov i løbet af den afsatte 5-årige periode til 2025 ved at:

- Genoprette naturlige vandstandsforhold ved lukning af grøfterne sektionsvis overalt, hvor det er muligt. På grund af faldet skønnes det muligt at lukke størstedelen af grøftrækningerne uden gener for skovens naboer.
- Skabe strukturel variation gennem strukturhugst (variationsskabende hugst inklusiv ringning af stående træer som beskrevet i manualen) i bevoksningerne.
- Fremme udvikling af dødt ved (især stående, dødt ved) og hultræer i alle bevoksninger gennem især ringning svarende til ca. 10 % af vedmassen. Tættere på bilveje, bygninger og hovedstier sikres dødt ved gennem topkapning eller fældning med højt stød fremfor ringning. I lavningerne skabes dødt ved med vandets hjælp.
- I de allerede urørte dele kan foretages supplerende ringninger af især ær til fordel for eg.
- Fremme udvikling af brede artsrige, varierede, landskabeligt værdifulde skovbryn langs skovens yderkanter, bl.a. ved frihugst af ege og andre markante træer og buske i de eksisterende bryn og ved at udvide bredden gennem aktiv bryndrift, som beskrevet i manualen.

- Frihugst/ringning af alle ege for hæmmende nabobøge og opvækst af ær mm.
- Fjerne de invasive arter: Kæmpe-pileurt og kæmpe-bjørneklo.
- Pleje §3 arealer og det beskyttede stendige, herunder holde det solbeskinnet.
- Sikre tilgængeligheden til skoven ved at bevare og vedligeholde ønskede stisystemer.
- Nedlægge/stoppe vedligeholdelsen af evt. uønskede stier af hensyn til dyrelivet.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier, veje og bebyggelse.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Efter omstillingsperiodens udløb i 2025 vil det fortsat være nødvendigt med sikkerhedsindgreb i især vejbrynet langs Gl. Skårupvej i syd og ved børnehaven.

Tyveskoven

Beskrivelse af skoven

Tyvskoven er en lille, isoleret skov på 4,22 ha. Det er en løvskov, der helt overvejende består af højskov af 130-årig (og mindre andele 90-110-årig) bøg iblandet spredte ege. Særlig mange ege ses i og ud mod skovbrynene, hvoraf det vestlige bryn domineres af gamle, krogede ege og lavstammede bøge. Skovbrynene er smalle, men landskabeligt meget værdifulde. I lavningerne forekommer rødæl, stedvis som dræningspræget ellesump. Underskoven består overvejende af ung og yngre opvækst af bøg, ær, ask, spidsløn, alm. røn og fuglekirsebær samt kristtorn (heraf enkelte 5 meter høje). Desuden forekommer en mindre andel af plantet lærk og lind (stødskud). Flere træruiner sikrer redepladser til hulerugende fugle.

Terrænet er bakket med 8-10 mindre, udgrøftede lavninger.

Tyveskoven grænser mod syd til Nyborgvej og her og mod vest til bymæssig bebyggelse og i øvrigt til åbne, dyrkede eller græsklædte arealer.

Skovens forhistorie

På Videnskabernes Selskabs kort fra 1780 indgår den nuværende Tyveskov sammen med de nuværende skove, Store og Lille Byhave, Byhavegård Skov og Troldeskoven i et større sammenhængende skvområde.

Skovene fik deres nuværende form ved udskiftningen og efterfølgende indfredning som fredskov i 1796-1806. Skoven blev indfredet (indhegnet med gærder) som fredskov i begyndelsen af 1800-tallet og tilsyneladende drevet forstligt lige siden.

Fra 1829 og frem til Svendborg Kommune erhvervede arealerne i 1971/72, tilhørte Tyveskoven (stedvis kaldt Tyvekrogen) sammen med Rotte- og Musefælden (Caroline Amalielund), Kobberbækskoven, Troldeskoven, Egenappeskoven, Store og Lille Byhave foreningen 'Svendborg Skovejere' ('Skovkassen').

Beskyttet og registreret natur

Tyveskoven rummer tre vandhuller, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3.

Skoven er levested for arter som: huldue og korttået træløber.

Naturpotentiale

Tyveskoven er præget af produktionsorienteret drift med dybe grøfter og ret små mængder dødt ved, men har med sin dominerende andel af bøge og ege over 100 år, et væsentligt potentiale. Langs de tre sider er der åbne græsarealer, som kan være med til at øge værdien af de markante skovbryn.

Skoven har været hårdt drænet, men har et stort og hurtigt forløst naturpotentiale ved især højnet vandstand gennem lukning af grøfter.

Potentialet kan udnyttes og fremmes gennem:

- Retablering af vandstandsforhold i lavninger og skoven generelt. På grund af faldet skønnes det muligt at lukke størstedelen af grøftrækningerne uden gener for skovens naboer.
- Øgning af mængden af dødt ved gennem aktiv ringning, især inde i bevoksningerne, på afstand af stier og huse.
- Frihugst/ringing af alle ege for hæmmende nabobøge og æropvækst m.m.
- Aktiv indsats i skovens skovbrynzone. I stort set hele skovens randzone er der gode muligheder for sikring og videreudvikling af landskabeligt værdifulde skovbryn.

- Måltrettet omstillingsindsats i de eksisterende bevoksninger.

Kulturhistorie

I kanten af skoven er i dag en høj med et anlæg af beton på toppen. Alder og funktion er ukendt.

Friluftsliv

Skoven har nærrekreativ betydning for især bebyggelsen umiddelbart syd og vest for skoven. Der er kun adgang ad skovvejen i syd fra Nyborgvej og ad mindre stier fra bebyggelsen mod vest.

Målsætning

Urørt skov: 4,2 ha.

Stillezone: 4,2 ha.

Skoven er målsat som urørt skov på grund af dens potentiale i terræn, vandstand og alder i forening med den isolerede beliggenhed og de begrænsede adgangsforhold.

Skoven er målsat som stillezone på grund af dens gode muligheder for naturoplevelser og 'afsides' beliggenhed.

Særlige forhold og problemstillinger

- Et af vådområderne i den sydlige del har tilsyneladende været anvendt som losseplads.
- Ud mod bebyggelserne findes desuden store dynger af haveaffald mm.
- Ved etablering af en stiforbindelse mod nord eller nordvest, kan skoven få større rekreativ anvendelse.

Forvaltning

Forvaltningen skal sikre omstilling til urørt skov i løbet af den afsatte 5-årige periode til og med 2025 ved at:

- Skabe strukturel variation gennem strukturhugst (variationsskabende hugst inklusiv ringning af stående træer som beskrevet i manualen) i bevoksningerne.
- Fremme udvikling af dødt ved (især stående, dødt ved) og hultræer i alle bevoksninger gennem især ringning svarende til ca. 10 % af vedmassen.
- Sikre alle skovens vådområder og genoprette naturlige vandstandsforhold overalt, hvor det er muligt. Der foretages som hovedregel ikke opgravning og oprensning af vådområder med mindre det er hensigtsmæssigt at hensyn til vandhullernes dyreliv.
- Sikre og fremme udvikling af brede artsrige, varierede, landskabeligt værdifulde skovbryn langs alle skovens yderkanter, bl.a. ved frihugst af ege og andre markante træer og buske i de eksisterende bryn og ved at udvide bredden gennem aktiv bryndrift, som beskrevet i manualen.
- Sikre at skovens gamle træer, især egne bevares længst muligt.
- Sikre tilgængeligheden til skovene ved at bevare og vedligeholde ønsket stier.
- Sikkerhedsfælde i forhold til sti, vej og bebyggelse.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Store og Lille Byhave

Beskrivelse af skovene

Store og Lille Byhave er to små, gamle skove på hhv. ca. 6 og 1,5 ha, som i 2007 blev bundet sammen og udvidet gennem skovrejsning på mark og en nyanlagt støjvold ud mod den nye omfartsvej, således at det samlede areal nu udgør knap 8,5 ha.

Store Byhave består overvejende af 30-70årig bøg iblandet ær, ask og spredte, 150- 200-årige ege, navnlig ud mod brynene. Desuden en mindre bevoksning af ca. 190-årige bøge og i skovens midte en dyb, delvis vandfyldt lavning med gamle, stødkudsprægede rødler og ask. I underskoven indgår bl.a. bøg, ær og ask samt kristtorn, fuglekirsebær, birk, spidsløn, røn og hyld.

Lille Byhave består af en åben bevoksning af ca. 180-årig bøg med underskov af yngre bøg, ær, spidsløn, ask, elm og hvidtjørn. De yngste dele er mest plantninger af stilkeg og forskellige løvtræarter og -buske, bl.a. avnbøg, fuglekirsebær, alm. hæg, hassel, kvalkved, navr, benved iblandet selvsået selje-pil og gråpil. Desuden krat af hvidtjørn og slåen. Brynene er i dele ret artsrige med bl.a. gamle ege, bøg, rødler, kristtorn, hassel, hvidtjørn, selje-pil, fuglekirsebær.

Skovene er overvejende hårdt drænede med dybe, oprensede grøfter og er uden større mængder dødt ved. Jordbunden i de gamle skove er overvejende leret muld med bl.a. hvid anemone. Desuden forekommer bl.a. dansk ingefær, skovstar, guldnælde, arter af brombær, skovmærke og mosebunke. I lavningerne nedbrudt tørv.

Skovene omgives mod syd af åben, bymæssig bebyggelse i form af etageejendomme og rækkehuse, hvor der er passagemulighed langs skoven. Mod nord grænses til veje og brede stier samt landbrugsejendomme.

Miljøstyrelsen har registreret de sydvestlige dele af Store Byhave som naturmæssig særlig værdifuld skov under kategorien bøgedomineret skov.

Skovens forhistorie

På Videnskabernes Selskabs kort fra 1780 indgår Store og Lille Byhave sammen med de nuværende skove, Byhavegård Skov, Tyveskoven og Troldeskoven i et større sammenhængende skvområde. Skovene fik deres nuværende form ved udskiftningen og efterfølgende indfredning som fredskov efter 1805.

Fra 1829 og frem til Svendborg Kommune erhvervede arealerne i 1971/72, tilhørte Store og Lille Byhave foreningen 'Svendborg Skovejere' ('Skovkassen').

Flere steder vidner gamle rodkager i skovbunden om, at dele af de gamle skove blev ramt af stormfaldet i 1967. Desuden er der stød fra store, gamle aske og bøge som er fældet de seneste tiår. Tørvedannelser og gamle rødelle og ask vidner om at de gamle skove generelt har været væsentligt vådere førhen.

Beskyttet og registreret natur

Skovene rummer vandhuller, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3.

Den nordvestlige del af St. Byhave rummer en rig skovbundsflora med bl.a. hvid anemone.

Lille Byhave er levested for arter som: Springfrø.

Nøglebiotoper:

- Levested for springfrø.
- Rig skovbundsflora med anemoner og lærkesporer.

Naturpotentiale

Skovene er overvejende ret små og stærkt prægede af dybe drængrøfter, herunder flere gennemførende, og har generelt kun lidt dødt ved. Det væsentligste naturpotentiale knytter sig til lavningerne og de gamle, 100-180årige holme og enkelttræer.

Potentialet kan udnyttes og fremmes gennem:

- Højnelse af vandstanden i lavninger og skoven generelt.
- Øgning af mængden af dødt ved gennem aktiv ringning.
- Aktiv indsats i skovens brynzone med henblik på at sikre landskabeligt værdifulde, artsrige skovbryn.
- Målrettet omstillingsindsats i de eksisterende bevoksninger.

Friluftsliv

Takket være spor og stier til og omkring skovene, er arealerne let tilgængelige for lokalbefolkningen.

Målsætning

Biodiversitetsskov: 8,4 ha.

Skovene er målsat som biodiversitetsskov på grund af deres størrelse, beliggenhed, og nærrekreative betydning.

Særlige forhold og problemstillinger

- Flere gennemløbende afvandingsgrøfter.
- Omfattende henkastning af affald.

Forvaltning

Skovene er udlagt til biodiversitetsdrift og skovbrynsdrift. I de gamle dele af skovene regnes generelt med en omstillingsperiode på 10 år og i de unge og nyplantede dele på 30 år, hvorefter den videre forvaltning frem til foreløbig 2070 kan ske efter de generelle principper for biodiversitetsskov (hvv. almen drift og skovbrynsdrift), som er beskrevet i manualen.

Forvaltningen skal:

- Skabe strukturel variation Gennemføre strukturhugst (variationsskabende hugst inklusiv ringning af stående træer) i stort set alle skovens unge og yngre bevoksninger, der kan bryde den ret ensartede og ensaldrende bevoksningsstruktur, Udover strukturel variation på bevoksnings- og træniveau sikres/bevares variation i træarter, ved at bevare en andel af bl.a. birk, elm, rødæl, selje-pil o.l.
- Sikre alle de spredte, gamle ege i skovene gennem frihugst/ringing af påtrængende bøge og ær.
- Gennemføre tiltag, der fremmer udvikling af dødt ved (især stående, dødt ved) og hultræer i alle bevoksninger svarende til ca. 10% af vedmassen.
- Sikre alle skovens vådområder og genoprette naturlige vandstandsforhold overalt hvor det er muligt. Der er bl.a. flere stikgrøfter, som vil kunne lukkes.
- Sikre og fremme udvikling af artsrige, varierede, landskabeligt værdifulde skovbryn langs alle skovens yderkanter.
- Bevare den rige skovbundsflora med hvide anemoner og lærkesporer i den centrale del af skoven (i 15c, d og e).
- Sikre tilgængeligheden til skovene ved at bevare og vedligeholde ønskede stisystemer.
- Nedlægge/stoppe vedligeholdelsen af evt. uønskede stier af hensyn til dyrelivet.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier, veje og bebyggelse.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Byhavegård Skov

Beskrivelse af skoven

Byhavegård Skov er en lille, isoleret beliggende, løvtræsdomineret skov på i alt 1,2 ha med landskabeligt værdifulde skovbryn. Skovens sydlige del (57c) domineres af åben, uensaldrende, skønsvist 60 - 150-årig bøg iblandet enkelte fuglekirsebær, stilkeg, ask og i lavninger rødæl, med spredt underskov af bøg, ær, alm. Hyld. I nordvest dels ung bøg med overstandere af mellemaldrende eg, en lille bevoksning af ca. 30-årig nordmannsgran (57a) og i nordøst en ung bevoksning af vortebirk iblandet dunbirk, alm. røn, bøg og ær.

Skoven har smalle, men varierede skovbryn; i nord domineret af gamle hasler og mod vest af slåen, hassel, hvidtjørn, asp, hunderose. Mod vest har brynet bredt sig ud over skovgærdet med rodsrud af slåen og asp.

Jordbunden er varieret, overvejende muld, men med mere udvaskede pletter med mosset *Mnium hornum* og stedvis mindre mordannelser. Floraen omfatter bl.a. alm. gedeblad, brombær, stor fladstjerne og på gærdet desuden engelsød.

I skoven findes fem, til dels ret dybe, våde lavninger, der overvejende er afløbsløse. Vådområderne er overvejende åbne eller med gamle elletrunter.

Skovens forhistorie

På Videnskabernes Selskabs kort fra 1780 indgår den nuværende Byhavegård Skov sammen med Store og Lille Byhave, Tyveskoven og Troldeskoven i et større, sammenhængende skovområde. Skovene fik deres nuværende form ved udskiftningen og efterfølgende indfredning (indhegning) som fredskov i 1796-1806, mens det øvrige skovareal blev ryddet og opdyrket. Tilsyneladende var det de vanskeligst opdyrkelige dele med vådområder og bakket terræn, som blev udlagt til fredskov.

Skoven har en del stød og andre spor efter hugst af hovedsagelig større træer (især bøg). Skoven har i en længere årrække været omgivet af intensivt dyrket landbrugsland, men dette er nu udlagt til industrikvarter. Flere lavninger nær skoven er genskabt som åbne vådområder. Skoven blev erhvervet af kommunen i 1992.

Beskyttet og registreret natur

Skoven omkranses af et stendige, der er omfattet af museumslovens §29a.

Naturpotentiale

Den varierede skov har trods sin lidenhed et fortsat potentiale pga. den mikrotopografiske variation, særlige muligheder for at sikre, understøtte og udvikle naturværdier i skoven.

Byhavegård Skov er en rest af et større skovområde og lader til at have en vis, bevoksnings- og jordbundsmæssig kontinuitet i den bøgedominerede del, som utvivlsomt har betydning for artsindholdet i skoven. Vådområderne, den varierede jordbund og den form-, arts- og aldersvarierede løvskov giver et fint grundlag for den urørte skovs udvikling. Ophøret med landbrugsdriften og genskabelsen af vådområder omkring skoven vil også være med til at fremme naturindholdet.

Kulturhistorie

Skoven er omgivet af et fredskovsgærde fra begyndelsen af 1800-tallet. Mod vest og nord er det et højt, velbevaret stengærde, mens det er forfaldent, muligvis nedbrudt mod syd, og mest har karakter af jordvold med enkelte større sten samt markstensbunker mod øst.

Prioriterede kulturhistoriske elementer:

- Stengærde og dige.

Der er ingen kendte fortidsminder.

Friluftsliv

Der er ingen rekreative faciliteter eller anlagte stier i skoven, kun mindre trampestier. Den mest benyttede fører gennem stengærdet i nord.

Målsætning

Urørt skov: 1,2 ha.

Særlige forhold og problemstillinger

- Lavning, der i nyere tid delvis er fyldt op med beton-, affalds- og stenholdig fyldjord mm.

Forvaltning

Skoven blev udlagt som urørt skov i forbindelse med certificeringen i 2015 og overgik til denne status uden omstilling med naturfremmende tiltag. Der følges nu op med biodiversitetsfremmende tiltag.

Forvaltningen skal:

- Som opfølgning til hurtig udvikling af dødt ved og strukturer foretages ringning af nordmannsgranerne i nord, bortset fra 3 fjernest fra brynet, ringning af bøge mm som frihugst af skovens gamle ege og strukturhugst med ringning af 10-20 % af stamtallet i de unge bøge og birkebevoksningen i nord. De ældre bøge lades fortsat urørt. Ringningen udføres med to ringe på de stående træer.
- Sikre at stendiget holdes solbeskinnet.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Vindebyøre Skov

Beskrivelse af skoven

Vindebyøre Skov består af flere mindre skovholme på sammenlagt ca. 2 ha i tilknytning til rørsumpe, strandenge og overdrev samt strand- og slette-, boldbane- og plænearealer. Det samlede, kommunalt ejede areal udgør i alt ca. 14 ha, hvoraf det græssede overdrevs- og engareal ud mod Svendborg Sund og Vindeby Nor, Skansen udgør 8,4 ha.

Skoven består dels af åben skov af 80-140 årig skovfyr, eg, birk og bævreasp, dels 80-100-årig bøg iblandet lærk, ær og vortebirk samt eg. I underskoven indgår bl.a. bøg, ær, almindelig røn og kristtorn. Egene og skovfyrrene er gennemgående krogede og markante. En enkelt eg er præget af lynnedslag.

Særlige træer: Gammel fyr.

Skovens forhistorie

Skoven er overvejende plantage på overdrev og markarealer, plantet sidst i 1800-tallet og første del af 1900-tallet. På målebordsbladet fra 1890 er skovarealerne 49a, c og r vist med nåleskovssignatur og de øvrige arealer som åbent land.

Beskyttet og registreret natur

Skoven ved Vindebyøre rummer arealer, der som strandeng er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3. Der går et lille §3 vandløb gennem skoven.

Mod vest og sydøst afgrænses skoven af et jorddige, der er omfattet af museumslovens §29a.

Nøglebiotoper:

- Dige i skel mellem skov og overdrev.

Naturpotentiale

Skoven har stort landskabeligt og naturmæssigt potentiale på grund af den terrænmæssige variation og sammenhængen med kysten, vådområderne og den lysåbne natur i øvrigt.

Kulturhistorie

Prioriterede kulturhistoriske elementer:

- Markant jorddige, der danne skel mellem skov og overdrev.

Friluftsliv

Vindebyøre Skov støder op til Vindebyøre Strand, som er et særlig godt og velbesøgt badeområde, samt til naturområdet Skansen. Skovarealerne indgår dermed i et intensivt udnyttet fritids- og lejrskoleområde, hvor der er anløbsbro for lystsejlere og veteranfærge, campingplads, FDF-kreds, restaurant samt parkeringsarealer i nærheden. Øhavsstien passerer desuden igennem området.

Målsætning

Biodiversitetsskov: 4,7 ha.

Aktivitetszone: 4,7 ha.

Skovarealerne er målsat som biodiversitetsskov på grund af beliggenheden og som aktivitetszone på grund af områdets store rekreative betydning.

Særlige forhold og problemstillinger

- Sikkerhed i forhold til bygninger, p-pladser og publikum i øvrigt på det især i sommertiden intensivt benyttede areal.

Forvaltning

Skovene drives som ekstensiv biodiversitetsskov med væsentlige hensyn til landskabelig æstetik og publikums benyttelse, herunder sikkerhed.

Efter en enkelt, mere omfattende omstillingshugst foretages ekstensive indgreb med ca. 10 års mellemrum frem til foreløbig 2070.

Forvaltningen skal:

- Sikre at skovens markante og gamle træer, især træer fra før år 1900 bevares længst muligt.
- Sikre frihugst af markante ege og skovfyr (hvor eg prioriteres højest) samt udtynding af bøgebevoksningerne med henblik på at sikre dybkronede enkelttræer. Enkelttræer ringes til stående dødt ved i bevoksningerne. Øvrige tyndingstræer fældes og efterlades på jorden som dødt ved og til publikums benyttelse som bålbrændsel.
- Sikkerhedsfælde i forhold til stier og bebyggelse.
- Sikre tilgængeligheden til skoven ved at bevare og vedligeholde ønsket stiforbindelse.
- Opretholde skel og stoppe henkastning af privat haveaffald og andet uønsket deponering.

Øvrige småskove og træbevoksede arealer

De øvrige småskove og træbevoksede arealer er målsat som biodiversitetsskov og vil blive forvaltet efter principperne for biodiversitetsskov og manualens anvisninger herfor.